S. W. Schlüter.
Colloqvium
Nicodemi cum Christo.
Kbh., 1672.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

1,-240.
DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 1 4°
1 1 01 0 4 01347 6
+ REX
BIBLIOTHECA REGIA · HAFNIENSIS
Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

MAGISTER DISCIPULUS.

Seu:

COLLOQVIUM NICODEMI CUM CHRISTO

de

SECUNDIS NATALIBUS,

Ioh. III.

variis obſervationibus illuminatum

à

SEVERIO WALTERO
SLUTERO.

1213.

ROSTOCHII,
Typis JOANNIS KILII Acad. Typogr.
Annô Chriſti cIɔ Iɔc LXXII.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

SERENISSIMO PRINCIPI AC DOMINO,

DN.

GUSTAVO ADOLPHO,

DUCI MEKLENBURGICO,

Vandalorum, Suerini & Raceburgi Principi, Comiti Suerinenſi, Roſtochii & Stargardiæ Dynaſtæ,

Domino meo clementiſſimo.

PRæ foribus, DOMINE, ſtat Nicodemus, intromitti ſuppliciter demiſſeq; geſtiens. Non ſum neſcius, quî cum ſic loquar. Eſt Is Princeps, eſt ſidus Germaniæ; idque tantò illuſtrius, quantò ſplendidiores inde radii manant. Omnia in hoc ipſo lucidiſſima, ſive regnandi perfectiſſimam prudentiam requiras, ſive heroicarum virtutum cumulum, ſive deniq; pectus egregiè litetis imbutum. Eos certè, quibus non adeò procul intueri laudatiſſimi Ducis vigorem datum eſt, haut rarò ambigere compertum habeo,

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

quid primùm, quid deinde, quid poſtremò mirari in Principum Sole conveniat. tantùm abeſt, ut mihi de facibus, quas illuminando eidem adhibeam, circumſpiciendum eſſe exiſtumen: neq; enim citra cauſam Ebræi: בהיות הצואר רבן אין צירך לענק *Collo candido torque non opus eſt.* Enimvero unum hoc egó quidem votô nunc expeto, ut ad mea tenebris hactenus immerſa, terræq; proxima lucis ſe hujus particula demittere haut dubitet, quò aliunde accipiat, quam abs ſeſe non habet dignitatem, rudis exercitatio. Audaciæ, fateor, non parùm in voto. Sed ea eſt, ſcio, præter gravitatem Principe dignisſimam, in SERENITATE VESTRA, DUX Serenisſime, humanitas, ut communem hominum naturam altisſimè ſupergreſſa exoptatisſimam ſui communionem ne infimæ quidem ſortis hominibus deneget, & ea, præter inuſitatam omnium rerum, ſacrarum quoq;, ſcientiam, ac judicium accuratisſimum, ignoſcendi promtitudo, ut illis, qui cum tremore ad pedes advolvuntur ſerenisſimos, citiùs largiri veniam ſueverit, quàm ipſi ſe impetraturos credant. Scilicet promenda aliquando tandem fuit publicè veneratio, quâ erga ſummum Principem feror. Si via, cui inſiſto, minus recta, ſolum in præſens officium, ſola pietas munimenti locô erit, neq; aliud quid excuſo. Loquatur pro me, qui nunc imminet Dies, Februarii ſextus atque viceſimus. Paulus Eberus cum ſuperiori ſeculô (*a*) Calendarium hiſtoricum ſcriberet, non habuit, quô inſigniret hunc diem. Nos habemus, Dei munere. quid igitur? ortum Principis longè maximi, ſerenisſimi illius GUSTAVI ADOLPHI, felici omnino ſidere ante hos annos triginta novem cœlitus in has terras delapſi. Hic ſui memoriam, hic plauſus poſcit. Adſunt alii bona verba dicturi

(*a*) *a.* 1559 *VVitteb.*

)(2 adſum

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

adſum & ego, dignitate forſan poſtremus, adfectu tamen ſecundus nemini. Dantur, qui atris hunc ipſum diebus annumerant. Siſtit eum in ſenſum quædam ê vetuſtis ſchedis Miſſis Vir πολυμαθέστατος, Joannes Seldenus, in illuſtri opere de Jure Nat. & Gent.

b) pag. 393 edit. Arg. juxta diſcipl, Ebræor. *lib. III. c.* 17. (*b*) Vocabula ſic habent: Εἰσὶ δὲ ἐν ἑκάστῳ μηνὶ ἀνὰ δύο ἡμέραι, ἃς ὀφείλει πᾶς ἄνθρωπος παρατηρῆσαι· μηνὶ Ιανουαρίῳ ἡ β΄ καὶ ἡ ιδ΄. μηνὶ Φεβρουαρίῳ, ἡ β΄ καὶ κς΄. &c. *Sunt in menſe quolibet dies bini, quos cavere debet quisque mortalium.* J*anuario II. & XIV. Februario II. & XXVI. &c.* At nobis majori in pretio Paulus, quàm hæ ſuperſtitioſæ Seldeni ſchedæ. Ἡμέρας, ſcribit Paulus, his talibus infeſtus, ad Galatas (*c*) παρατηρεῖσθε (eandem hîc vocem cernas, quæ apud Seldenum, καὶ μῆνας, καὶ καιροὺς, καὶ ἐνιαυτούς. Φοβοῦμαι ὑμᾶς, μήπως εἰκῇ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς. *Dies obſervatis* (ita reddidit Beza) *& menſes, & præſtituta tempora, & annos. Metuo de vobis, ne fruſtra fatigatus ſim apud vos.* Nec alia mens Joanni Antiocheno, veterum Oratorum facilè principi. *Dies* (ait ille in Oratione contra eos, qui novilunia obſervant &c. ex interpretatione Joannis Checi) (*d*) *bonus & malus eſt, non ſuâ quâdam & propriâ naturâ, nihil enim dies à die differt, ſed noſtrâ vel diligentiâ vel ignaviâ. Si juſtitiam feceris, bonus tibi dies erit : ſin peccatum deſignaveris, malus & ſupplicii plenus.* Ita eſt: Non tam ipſi dies attendendi, quàm quæ pulcrè optatoq; dies producunt. Et ſic, PRINCEPS optime, SERENITATIS VESTRÆ CELSISSIMÆ natalem nos colimus: qui ſive fauſtus audiat vulgo, ſive infauſtus, adeò nihil proderit, oberitve Sereniſſimo nomini, ut omnem ipſe claritudinem ſuam huic uni acceptam referat. Hàc fini prodimus quotannis, recordamurq; hujus locis non ſine tripudio, ſatis gnari, quantum eadem felicitatis, quantum gaudi-

(*c*) cap. IV. 10. 11.

(*d*) T. V. Opp. Chryſoſt. ed. Ven. fol. 487. col. b.

gaudii noſtris oris attulerit. Origenis, antiquiſſimi Eccleſiæ Doctoris, judiciô improbandus hic mos fuerit. Is ita lib 3. in Jobum (e) ſi tamen hi in Jobum libri omnino ſunt Origenis:) *Priores diem nativitatis celebrabant, unam vitam diligentes, & aliam poſt hanc non ſperantes. Nunc verò nos non nativitatis diem celebramus, cum ſit dolorum atq; tentationum introitus; ſed mortis diem* (cui & ipſi natalis nomen adſignatum, cùm ex plurimis vetuſtiorum Patrum locis conſtat, tùm ex Amalario Fortunato, Trevirenſi Epiſcopo, de eccleſ. offic. *l.* 4. *c.* 35. & Rabano Mauro, Abbade Fuldenſi, de Inſtitut. Cleric. *l.* 2. *c.* 43.) *celebramus, utpote omnium dolorum depoſitionem, atq; omnium tentationum effugationem.* Sed & multò aſperiora legas hom. VIII. in Levit. c. 12. & 13. (*f*) *Sancti non ſolùm non agunt feſtivitatem in die natalis ſui, ſed & Spiritu S. repleti execrantur hunc diem.* Verùm ſi piam hic deſeramus antiquitatem, ecquis ſuccenſeat? Dandum aliquid Zelo magni Origenis: dandum perverſis ævi iſtius moribus, quippe paganiſmo adhuc infecti. Nunc facies, ope Numinis, longè diverſa. Et ſanè gratulaturi hodie Principibus τὰς γενεθλίους ἡμέρας, non ſic primo inhæremus natali, ut ſecundi memoriam abjiciamus. Quì poſſimus? Auguſtini (g) hæ voces ſunt: *Duæ ſunt nativitates: una eſt terra, alia de cœlo, una eſt de carne, alia eſt de ſpiritu: una eſt de mortalitate, alia de æternitate: una eſt de maſculo & fœmina, alia de Deo & Eccleſia.* Quantò igitur Deus homine excellentior, quantò mortalitate amabilior æternitas, quantò Spiritus carne divinior, quantò pretioſius terrâ cœlum, tantò magis ſecundi habenda natalis ratio eſt, quàm primi. Atque id nobis in præſenti curæ. Gaudemus, inquam, DOMINE, quod longâ ſerie Principes, imò Reges in terris SERENITAS VESTRA majores numerat: at gaudemus

(e) *T. I. Opp. ed. Pariſ. a. 1604. p. 274. a.*

(*f*) *ibid. p. 89. b. in f.*

(g) *tract. XI. in Ev. Joan. T. IX. Opp. edit. Col. a. 1616. p. 34. b.*

hoc

hoc amplius, quod feliciori haut paulò nixu eadem per ſanctisſimas deinde baptiſmi aquas DEUM nacta in cœlis Patrem eſt, matremque Eccleſiam. Illi vitam illuſtrem, hi illuſtriſſimam: illi temporariam, hi ſempiternam dedere. Quâ quidem de cauſa cogitanti mihi, quò maximè modò venerarer hoc feſtum, non potuit non in mentem venire illius colloquii quod cum Nicodemo de ſecundis natalibus Servator noſter Chriſtus inſtituit. Romani Februarium menſem ſacravere quondam Neptuno, aquarum Deo. Teſtatur hoc marmor Romanum in domo Vallarum, Circi Flaminii, & in hortulo Colotii, Campi Martii *(h)*: teſtantur alia. Mihi, idololatriâ miſſâ, dicare eundem ſedit Spiritui S. ſaluberrimarum Baptiſmi aquarum præſidi. Hinc iſta fluxere, quæ nunc exhibeo, bonam ſui partem ſecundum per aquas natalem differentia. Novi, de primo quoque adduci poſſeſcitu haut injucunda, ſi in veterum exſpatiari monumenta lubeat. Sed enim occupavit jam tum annis abhinc undecim iſtam operam, in gratiam Sereniſſimi DN. AUGUSTI, Ducis Brunſuicenſis & Lüneburgenſis, τοῦ νῦν ἐν ἁγίοις. Dn. Joachimus Hildebrandus, Vir ſummus. neque attinet in levidenſibus ramentis illius ædificio adſtruendis elaborare. Unum nobis hâc vice conſilium, illuſtrare colloquium difficilimum de ἀναγεννήσει ſalutis æternæ curioſis, judice Chriſtô, perneceſſariâ, idque (ne prolixitas tædium creet), quantum fieri poteſt, breviſſimè. Quod ſi alia quoque inſeruerimus, non magnopere huc ſpectare viſa, veniam egoquidem devotè requiro. Evangeliſta anſam dedit, neq; ſors ipſa illa omninò ſupervacua. Hoc addo, ne grave ſit, DOMINE, quod Grammatices nonnunquam ingreſſi penetralia ſumus. Ita vult noſtra, quæ ex vocabulis medelam

(h) *Vid. Calendariũ Romanum Vetus Eberi Calendario Hiſtorico præmiſſũ.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

medelam ſæpiusculè ſperat, Theologia. nec ſine cauſa judicii omnium judiciô pleniſſimus Voſſius, cum & ipſe vocibus indulſiſſet, in prima de tribus Symbolis diſſertatione (*i*) ejusmodi ſeſe verbis tutatus eſt: *Sunt iſta Grammatici pulveris, fateor: ſed talium ignoratio ſpiſſos ſæpe errores invehit in Theologiam.* At finis ſit. neque enim loquaci præfatione diutiùs eſſe moleſtus audeo. De favore, DUX inclyte, non dubito: oro tamen, ut, licèt immerenti, in poſterum quoque faveat SERENITAS VESTRA, &, quod ſtudium qualecunque meum auguſtâ opellæ inſpectione excitari cupio (niſi tamen ejusmodi quid cupere nimium) honeſtam omninò ambitionem benigniſſimè interpretetur. Preces Feſto debitas ſervo in clauſulam. (*i*) §. 17.

SERENISSIMÆ CELSITUDINIS VESTRÆ

humilimè obſtrictus Servus

SEVERINUS WALTHERUS Schlüter.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

χάριν παρέχου Χριςὲ τοῖς ἐμοῖς πόνοις

COlloquium Nicodemi cum Chriſto de ſecundis natalibus illuſtrare conſtitui. Fiet autem pretium operæ, ſi ipſa vocabula, quibus notas ſacravimus, unà cum breviſſima analyſi Logica præmittantur.

Verba apud Joannem cap. III. â. c. 1. ad c. 16. excl. ſic habent:

1. Ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν Φαρισαίων, Νικόδημος ὄνομα αὐτῷ, ἄρχων τῶν Ἰουδαίων.

Erat autem homo ex Phariſæis (Nicodemus nomine) princeps Judæorum.

2 οὗτος ἦλθε πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς, καὶ εἶπεν αὐτῷ Ῥαββὶ, οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος. οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται ποιεῖν ἃ σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ῇ ὁ Θεὸς μετ᾽ αὐτοῦ.

Hic venit ad Jeſum nocte, & dixit ei: Rabbi, ſcimus, quia â DEO veniſti Magiſter: nemo enim poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo.

2. Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Reſpondit JESUS, & dixit ei: Amen, amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit denuò, non poteſt videre regnum Dei.

4. λε-

4. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Νικόδημος. Πῶς δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρων ὤν; μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον εἰσελθεῖν, καὶ γεννηθῆναι;

Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo poteſt homo naſci, cum ſit ſenex? numquid poteſt in ventrem matris ſuæ iterum introire, & renaſci?

5. Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς. Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Reſpondit Jeſus: Amen, amen dico tibi, niſi quis renatus fuirit ex aqua & Spiritu, non poteſt introire in regnum Dei.

6. Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς, σάρξ ἐστι καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος, πνεῦμά ἐστι.

Quod uatum eſt ex carne, caro eſt: & quod natum eſt ex Spiritu, Spiritus eſt.

7. Μὴ θαυμάσῃς ὅτι εἶπόν σοι. Δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν.

Non mireris quia dixi tibi: oportet vos naſci denuò.

8. Τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ. καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει. οὕτως ἐστὶ πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Πνεύματος.

Spiritus ubi vult ſpirat: & vocem ejus audis: Sed neſcis unde veniat & quò vadat: ſic eſt omnis qui natus eſt ex Spiritu.

9. Ἀπεκρίθη Νικόδημος, καὶ εἶπεν αὐτῷ. Πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι;

Reſpondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo poſſunt hæc fieri?

11. Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. Σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις;

Reſpondit Jeſus, & dixit ei: Tu es Magiſter in Iſrael, & hæc ignoras?

11. Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ὃ οἴδαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὃ ἑωράκαμεν μαρτυροῦμεν: καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε.

Amen, amen dico tibi. quia quod ſcimus loquimur, & quod vidimus teſtamur: & teſtimonium noſtrum non accipitis.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

12. Εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε πῶς, ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ
ἐπουράνια πιστεύσετε;
*Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo, ſi dixero vobis
cœleſtia, creditis?*
13. Καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κα-
ταβὰς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ,
*Et nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, Filius hominis,
qui eſt in cœlis.*
14. Καὶ καθὼς Μωσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆ-
ναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.
*Et ſicut Moſes exaltavit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet
Filium hominis:*
15. ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ᾽ ἔχῃ ζωὴν
αἰώνιον.
*ut omnis, qui credit in ipſo, non pereat, ſed habeat vitam
æternam.*

Scio proferri ulteriùs Sermonem Chriſti (neque enim iis adſtipulari poſſum, qui ſequentia ipſius volunt Evangeliſtæ verba eſſe): at enim mihi in hæc tantum, quæ nunc ſubminiſtravi, notas in præſens exhibere animus eſt. Non eſt igitur, quod reliqua addam. Succedit cap. I. Verborum partitio, cap. 2. eorundem illuminatio.

CAP. I.

Siſtens Verborum partitionem.

De *Magiſtro* pereruditum ſcripſit libellum Auguſtinus, quem tomô Operum ejus primô legas. In hoc cum alia ei oſtendere propoſitum, tùm illud in primis, nequaquam docere, qui vulgò docere videantur, Magiſtros falſò vocari Magiſtros, Deum eſſe unū Magiſtrū. iſtū enim ſcriptiunculæ ſcopū eſſe, ſcriptor ipſe non obſcurè innuit lib. Retractat. I. cap. XII. Et Nicodemū quidē noſtrum intu-

enti-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

entibus nobis non poteſt non planum fieri, Doctoribus diſcendum haut raró juxtà cum ignariſſimis, *Magiſtros* ſæpe numero eſſe *Diſcipulos*. Cernimus inquam, *Nicodemum*

I. Eſſe *Magiſtrum*. Ita dicitur alter colloquentium *v*.10. ibi enim Chriſto audit Doctor Iſraëlis, quod ab Iſraëlitis in Doctorum numerô haberetur, quippe gnarus ipſorum judiciô doctrinæ à Moſe acceptæ. Deſcribitur autem hic ipſe *v*. 1. (1.) *â ſectâ*, unde illi titulus Phariſæi: (2.) â *nomine*, Nicodemi: (3) â *conditione vitæ*. fuit namque princeps Judæorum. Atque hunc talem oportet

II. Eſſe *Diſcipulum*. Habemus h. l. (1.) *Tempus*, quô didicit, Noctem, *v*. 2. (2.) *Cauſam impellentem* ad diſcendum, quam ipſe Nicodemus in alloquio prodit, puta ſcientiam de doctrina Chriſti cœlitùs allatâ: cujus principium cognoſcendi fuere miracula à Chriſto patrata, non niſi ab eo, qui in communionem Divinæ poteſtatis venerit, exſpectanda, *v*. 2. (3.) *Objectum*, ſeu id, quod didicit hic Magiſter. Fuit hoc, ceu ex ſermone Chriſti adparet, via perveniendi ad ſalutem. Siſtit enim Diſcipulo ſuo Servator *Salutis principium*, *Regenerationem*, *v*. 3. &c. ejusque *medium exhibitivum*, *Sacramentum Baptiſmi*, *v*. 5. Et de iſta quidem Regeneratione per Baptiſmum adferuntur duo:

I. *Neceſſitas*, *v*. 3. 5 6. 7. Patet hæc ex effectu contrarii, impoſſibilitate ſcil. videndi regnum Dei, *v*. 3. & 5. exaggeratur autem (α) dupliciAmen, (β) repetitione vocum: οὐ δύναται, *v*. 3. & 5. (γ) ratione, quia caro ex carne naſcitur, ſicuti contrà Spiritus ex Spiritu, v. 6.

2. Ἀξιοπιστία. De ea dubitabat Nicodemus, quippe modum regenerationis non capiens, & falsò perſuaſus, deſiderari â Chriſto corporalem in uterum matris regreſſum, qui tamen ſit ἐκ τῶν ἀδυνάτων, *v*. 4. Hinc illa Chriſti, *v*. 7. Ne mirum videatur, quod dixi de regenerationis neceſſitate. Et hæc eſt veluti theſis: ſequitur theſeos κατασκευὴ, ſeu

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

ſeu confirmatio, quâ oſtenditur, ambigendi hic cauſam eſſe nullam, credendi non unam. Præſtat hoc Chriſtus:

1. *Simile* adducendo *de vento*, qui, etſi terminus illius à quo, & ad quem, nec non modus nos lateat, exiſtere negandus non ſit, quod de effectu ejus conſtet, v. 8.

2. Per ἐπίπληξιν agendo cum Nicodemo; cùm enim is in dubitatione perſeveraret, ſuum illud πῶς repetendo, *v*. 9. redarguitur ceu indignum quid Doctore Iſraëlis committens, *v*. 10.

3. *Teſtimonii ſui* de his rebus *autoritatem* differendo, *v*. 11. 12. 13. 14.

4. *Fidei* voci ſuæ habitæ *effectum*, id eſt, vitam æternam, proponendo, *v*. 15.

CAP. II.
Siſtens
Verborum illuminationem.

NExum verborum hic occurrentium, quatenus inſtituti fert ratio, vidimus. Dandus is fuit, ut aliquam ſecuturis lucem fœneretur: ſpecialiora, quod nonnulla commata attinet, ipſi huic capiti inſeremus. Nunc ad verborum illuminationem, in cujus gratiam, quicquid id eſt, maximè ſuſcepimus. Controverſias Theologicas (nam hic tangi eas videas, non pertractari, vel certè paucas) alii reſervamus tempori. In notis commatum ſeries ac oculos erit.

Ad comma 1. & 2.

Summarium.

Nicodemus, Rabbinis quoq; cognitus, cur noctu ad Chriſtum venerit. Simile quid de Euclide & Hieronymo. Chriſtus quomodo Rabbi dictus. Ραββὶ & Διδάσκαλος *ſynonyma. Signa*

quæ

quæ Servatori Nicodemus tribuit, ſunt miracula. Ex miraculis divini quid in Chriſto collegit Nicodemus, non tamen vidit, ipſum eſſe Deum. Reliqui Judæi & ipſi non negant Chriſti miracula: at ferunt eadem accepta furto τοῦ *Schemhammephoraſch: quâ occaſione agitur de* ספר תולדות ישו *in quo hujus furti mentio eſt. Teſtimonium Fl. Joſephi de Chriſti miraculis. Sibyllæ de iisdem. Anonymus de Libertate philoſophandi, nuperrimus ſcriptor, mirè pervertit doctrinam de miraculis.*

Ad c. 1.

Νικόδημος). Non incognitus hic Nicodemus ipſis Rabbinorum libris. patet ex hoc Juchaſin, ſeu Chronico R. Abraham Zachut. *V. Druſius ad h. l. à VValæo citatus.*

De *Phariſæis* multi ſcripſere paſſim obvii, ideoque hîc indiciô non opus eſt.

Ad c. 2.

ἦλθε πρὸς τ Ἰησοῦν νυκτὸς) Diſcere conſtituerat Nicodemus: atque huic rei noctem impendit. Quæ cauſa? Latere voluit ob odium, quô ſocii, Phariſæi, Chriſtum proſequebantur. Sed & puduit fors ipſum interdiu ignorantiam in conſpectu turbæ, quam Chriſto ſemper ſceibat præſto eſſe, luci exponere, ſeſeque, cum Magiſter eſſet, palàm informandum præbere. Metus pudorq; intempeſtivi ſunt. ardor diſcendi laudem meretur, in his certè, quæ ſalutem attinent. Interim legas in profanis ſimile quid de *Euclide* ſubtiliſſimarum in Matheſi contemplationum architecto. Is nempe (autor eſt *Agellius lib. 6. Noct. Atticar. cap.* 10.) tantô audiendi Socratem amore flagravit, ut, cum Megarenſib9 capitale eſſet, ſi intuliſſe Athenas pedem prehenderentur, ſolitus ſit ſub noctem, priùs quàm adveſperaſceret, tunicâ

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

longâ muliebri indutus, & palliô verſicolore amictus, & caput & ora velatus, ê domo ſua Megaris Athenas ad Socratem commeare, quò vel noctis aliquô tempore conſiliorum ſermonumque ejus fieret particeps. Ita *Hieronymus* quoque capiendis ex quodam Barrabano literis Ebræis, îpſas, cum aliter diſcere non liceret, noctes dicavit. *Quô labore*, ait ipſe in epiſtola ad Pammachium atq; Oceanum, *T. II. Opp. edit. Baſil. a.* 1565. *p.* 189. *quô pretiô Barrabanum nocturnum habui præceptorem? Timebat enim Judæos, & mihi alterum exhibebat Nicodemum.*

Καὶ εἶπεν αὐτῷ. Ῥαββί(Mirere, quid ſit, quod Chriſtus hîc alibique paſſim *Rabbi* audiat. Erat id nomen dignitatis certis viris propriũ, iis ſcilicet, qui בסמיכה per *χειροθεσίαν*, vel minimùm ברבור ſolemnibus vocabulis peculiariter id declarantibus titulô potiti, de quo *vid Buxtorf. Lex. Talmud. col.* 1498. & inprimis *Selden. lib.* 2. *de Synedr. Veter Ebr. cap.* 7. §. *I.* maximè *pag.* 280. haut ſecus ac hodie Academici tituli non ſunt niſi eorum, quibus ſpeciatim conferuntur. At cui perſuadeas, â perverſis Doctoribus, quales per id tempus Judæa alebat, tale quid vel accepiſſe, vel accepturum modeſtisſimum Jeſum? Quin expreſſè is Matth. XXIII, 8. (quomodo Seldenus copiosè id demonſtrat l. c. §. 10. aliter tamen aliis de hoc loco ſentientibus) vetuit, ne diſcipuli per ſolemnem renunciationem Rabbinorum nomen adſumerent. Enimverò res ſalva eſt, ſi quidem rectè hariolatur Seldenus l. c. §. VIII. p. 330. *Aliud erat*, inquit, *dici ſeu compelbari Rabbi inter ſalutandum, & officii, quod etiam multiplex hîc erat, causâ, quemadmodum Adoni ſæpisſimè in Teſtamento veteri uſurpatur, & Rabbi etiam, idem ſignificans, non raro in novo federe D. N. Jeſu Chriſto tum â diſcipulis tum ab aliis, eum compellando tribuitur, uti etiam aliis; quale itidem eſt illud Rabboni: aliud omninò in ſingularem Presbyteratûs dignitatem, per impoſiti-*

onem

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

ut manuum, ita & Nominis, ſeu tituli illius Rabbi, creari &c. Conf. eundem l. c. §. III. & res clarior erit. De ipsâ autem hâc voce quibus alia noſſe lubet varia Philologi ſuggerent. *V. Buxtorf. in Abbrev. Hebr. p. 172. &c. Gerſ. in Talmud. P. I. c. 27. Ludov. de Dieu in Animadverſ. ad Matth. cap. 23. p. 100. Beza in Annot. ad Matth. cap. 23. 7. ad Marci X, 51. ad Joh. XX, 16. Tremell. ad verſ. Syr. Joh. XX, 16. Hulſius Theolog. Judaic. P. 1. p.* 311. 312. *alii.*

Ἐλήλυθας διδάσκαλος) Per διδάσκαλος reddidit etiam τὸ Ῥαββὶ, quod præceſſit, Metaphraſis Græco barbara Maximi. Illi igitur Synonyma fuere Rabbi & Διδάσκαλος. Rectè. nam præit ipſa Scriptura J. I, 39.

Οὐδεὶς ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται ποιεῖν, ἃ σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ Θεὸς μετ᾽ αὐτοῦ) Σημεῖα Chriſto Nicodemus tribuit, id eſt, miracula. *V. Flacii Clavis v. Signum, Piſcat. ad Joh. II, 11. & Concord. Græcæ N. T. in v.* Σημεῖον, Hanc vocem apud τοὺς ό in V. T. reſpōdere videas vocabulis 1. אות 2. מופת prodigio, 3. נס vexillo, tropæo, 4. משא oneri, 5. ציון ſtatutæ, titulo, Ezech. XXXIX. 15. 6. ציץ flori aperto, 7. תקוה ſpei, 8 תו ſigno Ezec. IX. 6. *V. Conradi Kircheri Concordant.* quanquam nullum horum propriè miracula ſignificat, cum ea nomine נסים itē פלא vel מפלאה veniant. Τὸ אות quodammodo huc quādrat. Diſcrimen vocum מופת, אות &c. videri poteſt apud *Kimchium in R.* יפה *& omnino Abarben. in Exod. fol. 138. col. 4. fol. 139 col. 1- in Jeſ. cap. 7. fol. 19. col. 1. & 2.* Ceterùm loquebantur hæc Chriſti miracula divinitatem. Hinc tale quid exinde Nicodemus colligit: non tamen omne, quod debebat. *Adhuc humi vertitur Nicodemus*, ait in h. l. Chryſoſtomus, *T. III. Opp. edit. Ven. Lat. fol. 40. adhuc humanam de Chriſto habet ſententiam, nihil altum propter ſigna conjectatus.--Adhuc ſecundum hæreticos loquitur, qui dixerunt, Chriſtum in operibus ſuis alterius indiguiſſe auxiliô.* Nec malè hîc Beza in Annotat. ad h. l. *Quod ſi Nicodemus Chriſtum benè noſſet, non modò dixiſſet, Deum*

cum

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

ipſo eſſe, quaſi ipſiusσύνεργον, ſed Deum eſſe in ipſo. Conf. Coloſſ. II, 9. Scilicet ſupra vulgum ſublatus â Nicodemo Chriſtus eſt, operaque ejus Deo attributa: at ipſum quidem eundem Deum eſſe, indoctus Doctor haut conſpicatus eſt. Deteriores tamen ejus populares, neſcio cui שם המפורש (Schemhammephoraſch) Chriſti miracula adſignantes. Non diffitentur verpi, quem nos Jeſum Nazarenum colimus, Auguſti ævò in terris fuiſſe. Proſtant in hunc ſenſum vocabula R. Davidis Ganz in צמח דוד: ישוע נוצרי נולד בביתלחם יהודה פרסה ומחצה מירושלים בשנת ג אלפים ותשסא ליצירה היא שנת מב לקיסר אגישטו hoc eſt, *Jeſus Nazarenus natus eſt in Bethlehem Juda, diſtante Hieroſolymis milliari uno & dimidiô, annô ab orbe condito 3761, quadrageſimô ſecundô Cæſaris Auguſti.* Ubi Servatoris noſtri mentio extet apud Talmudicos, indicat *Buxtorf. in Lex. Talmud. col.* 992. 1460. 1755. & alibi. confer tamen *Galat. lib. 1. de Arcan. Cathol. verit. cap. 7. col. m. 25. Hoornbeck. de convinc. & convertend. Judæis lib. 3. c. 1.* alios. Sed nec inficiari in tanta miraculorum luce Judæi poſſunt, miracula ab eodem patrata eſſe. Quin utrâque hoc manu largiri cum Nicodemo videas, cùm alibi tùm in libro ſceleſtiſſimo, quem תולדות ישו (*Toledos Jeſu*) nuncupant. Enimvero tantùm abeſt, ut Deô illa autore facta velint, ut furto τοῦ Schemhammephoraſch ex Sancto Sanctorum accepta ferant, fruſtra hoc totum ridente quodam Salman Zebi im Jüdiſchen Tyriack / *cap. 1. n.* 8. ſuisque injuriam eô nomine fieri querente, de quo immortale Ebrææarum literarum decus, B. *Hackſpan. in tract: de Uſu libror. Rabbin. R. Lipmnni* נצחון *ſubjectô cap. II. §. CXXXIV.* Dixi hanc rem patere ex ספר תולדות ישו (libro de generatione Jeſu) Scriptũ id hactenꝰ, quantum ſcio, ἀνέκδοτον eſt, deſideratum unà cum aliis excellentiſſimo Dn. Mullero ſuum Judaiſmum ſcribenti, ceu nos præfatio ejusdem docet. Partem libelli annis

abhinc

abhinc quadringentis dedit nobis Latinè *Raymundus Martini in Pugione fidei P. II. cap. VIII. §. VI.* (is à quo pleraq; ſua habet Petrus Galatinus), Germanicè ex Victoria Porcheti *B. lutherus in libro de Schemhammeph. T. VIII. Jen. Germ fol.* 109 *&c. edit. anno* 1562. At plura multò invenias in Ebræo Mſſo, cujus copiam mihi è ſuo Mſſorum Orientalium gazophylacio benivolè, cum Altdorfi degerem, fecit Vir πολυμαθέςατος, Dn. Joh. Chriſtoph. Wagenſeilius. eſtq; hoc ipſum, niſi fallor, cujus aliquotiens in operibus ſuis meminit maximus Buxtorfius. *V. Biblioth. Rabbin. p.* 421. *Diſſertat. de Nomin. Dei Hebr.* §. 30. *Lex. Talmud. col.* 1461. 1755. 2541. *Synag. Judaic. cap. VII. p.* 133. *edit. &c.* Non autem eſt, quod fabulæ confutandæ inſiſtamus. Lege, ſi placet, Librum Lutheri de Schemhammephoraſch, cui ipſe *Buxtorfius Diſſ. de Nom. Dei* §. 30. hanc laudem tribuit, quod eleganter iſtam Judæorum blaſphemiam refutet. Adde omninò maximè referendi *D. Mulleri Judaiſmum, P. I. lib. I. cap.* 29. *Raymund. Mart. in Pug. fid. P. II. cap. VIII. & in eum Voiſinum*, nec non quæ inde mutuatus eſt *Galat. lib.* 8. *de Arc. Cath. verit. cap.* 6. Quale teſtimonium *Fl. Joſephus.* ipſe Judæus (*V. Chryſoſtom. homil.* 77. *in Matth. ed. Ven. anno* 1574. *T. II. fol.* 213. *col. ult. pr.*] *l.* 8. *Origin. Judaic. cap.* 4. Chriſti miraculis præbuerit, nemini obſcurum eſt: ſed nec illud, quamvis pro ὑποβολιμαίῳ id habeant non Judæi modò, ſed & Chriſtjani, ac in his *Lucas* quoque *Oſianter cent.* 1. *hiſt. eccleſ. lib.* 2. *c.* 7. *p.* 17. aliter tamen magnis viris perſuaſum eſſe. *V. Hoornbeck. de convinc. & convert. Judæis lib.* 3. *cap. V. p.* 297. *Campanel. in Atheiſmo triumph. cap. XI. p.* 152. *edit. Pariſ. a.* 1636. *Mulleri Judaiſm. p.* 1103. *&c. Dn. Chriſtophor. Arnoldi, Virum multæ lectionis, nobis quondam Norimbergæ faventiſſimum, in peculiari libello ſuper eâ re, Ephemer. erudit. Viror. T. III. p.* 5. *alios.* Sed & ſeriò exſpectamus de hac Joſephi periocha etiam nunc aliquot exer-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

citationes celeberrimi Boſii. neque enim præter primam ante hos quatuor annos emiſſam plures prodiiſſe accepi: nos fauſta operi adprecamur. Quod ex Sybillarum carminibus nonnulli Servatoris miracula cum Lactantio *lib.* 4. de vera ſapientia *cap.* 15. probare ſuſtinent, in eò verò illos hallucinari non injuriâ doctioribus viſum. L. cùm alios, tùm *Spanhem. Dub. Evang. P. II. dub.* 34. *p.* 372. Adjungeremus hîc aliquid de miraculorum natura in genere, maximè cum hanc doctrinam nuperrimè quidam lucifuga in tractatu Theol. Polit. de Libertate Philoſophandi *ed. anno* 1670 *c.* 6. nimium quantum perverterit, ſi paucis hoc expediri poſſet. jam prolixo eſſe in his talibus non licet, cum nolimus nimiùm ἐκτὸς χοροῦ ὀρχεῖσθαι. & ſperamus fore, qui integrum hunc tractatum, quô an poſſit eſſe aptior ſeculo ad Atheiſmum inclinando, valde dubito, cenſendum ſumat: nam qui nuper Ultrajecti id molitus eſt ſub nomine J. M. V. D. M. non videtur ſatis inſtructus acceſſiſſe. Interea vide ſis quoque *R. Moſis Maimon.* מורה נבוכים *P. II. cap. XXIX. pag.* 271. *f. &c. edit. Lat. Buxtorf. & ejusdem* הלכות יסודי התורה *cap. VII. & VIII. ac ibid. Guil. Vorſt. in notis Hackſpan. l. c. â.* §. CXXX. *& alios.*

Ad comma tertium.

Summarium.

Propriè hîc nulla reſponſio ad Interrogationem Nicodemi. Τὸ ἀποκρίνεσθαι notat interdum ſimpliciter loqui. hoc non advertit Joh. Vorſtius in Philologia S. Amen an formula juramenti. Τὸ γεννηθῆ vertendumne per natus, an verò pergenitus ſit. hâc occaſione diſſeritur de τῶ מו־רת *Levit. XVIII,* 11. *quô fruſtra quondam Bohlius oppugnare comprivignorum matrimonia ſtuduit. Τὸ ἄνωθεν ſignificetne cœlitus, an denuò. Ἄνωθεν γεννηθῆναι eſt regenerari*

generari per baptiſmum: non autem, poſt regreſſum in matris uterum denuò naſci: qualequid de quibusdam Braſiliæ animalibus perhibetur: nec incarnari, quod vult Anonymus in Sandii Interpretationibus paradoxis, de quô paulò fuſius agitur.

Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ) Ellipſin interrogationis ſuperiori commate ſtatuunt vulgò Interpretes, quod hîc mentio reſponſionis eſſe videatur ad interrogationem â Nicodemo præmiſſam. Simpliciùs, niſi fallor, dixeris, illud ἀποκρίνεσθαι ex Ebraiſmo explicandum. Notat quandoque verbum Ebræum ענה huic reſpondens non tam quæſtioni alterius aliquid reddere, quàm ſimpliciter loqui, reſonare, ſermonem inſtituere, inprimis ſequente verbô אמר Obſervatum id *Theſauro Pagnini in R.* ענה *Heinſio in Exercit. ad* Joh. *II.18.p.216.pr. aliis.* imò conſtat cuivis non planè in Ebræis fontibus hoſpiti. Idem in N.T. uſu venire patet ex Matth. XI,25. XXVIII, 5. Marci X, 24. XII,35. Lucæ XIV, 3. 5. &c. Miror ejusmodi quid fugiſſe eruditiſſimum *Joh. Vorſtium in S. Philol. de Hebr. N. T. cap. 33.* is enim, ſi rectè capio ejus ſententiam, quod nos de τῷ ἀποκρίνεσθαι adſeveramus, tantùm in τῷ ὑπολαβεῖν locum habere cenſet. At ponderanti locos jam nunc ex Evangeliſtis citatos liquidum, arbitror, fiet, quod diximus: ut omnino fruſtra quodammodo laboraſſe videatur *P.II.p.176.* Vir aliàs ſcientiſſimus in diſcrimine τοῦ ὑπολαβὼν & τοῦ ἀποκριθεὶς hòc quidem nomine veſtigandô. Hoc igitur vult h. l. Johannes: & orſus eſt Chriſtus ſermonem, & dixit. Fuerit adeò hactenus Nicodemi oratio confitentis potiùs ſuam de Chriſto fidem, quàm interrogantis: ut tamen ex illa confeſſione Chriſtum conjeciſſe putemus, quæ porrò idem meditabatur. Alioqui eadem vocabula legas præcedente interrogatione, *Luc.* XVII, 20.

Ἀμὴν, ἀμὴν] Rem maximê ſeriam aggreditur Servator:

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

ctor: hinc duplicatio τοῦ Amen, quam non niſi in Johannis Evangelio advertas. Sunt qui formulis jurandi vocabulum Amen annumerant, & Anabaptiſtas docturi, juramenta Chriſtianis licita eſſe, inter alia hâc voce etiam, productô in medium locô *Jeſ.* LXV, 16. id effici poſſe ſperant. At alia aliis ſententia eſt. *V. Fuller in Miſcellan Theolog. lib. 1. cap. 2. Chemnit. Harmon. T. I. cap. 28. p. 235. &c. edit. ult. Glaß. l. 3. Phil. tract. V. can. 16. Flac. P. I. Clav. v. Amen. Paul. Tarnov. comment. in Joh. cap. I. p. 174. f. &c. Ludov. de Dieu in Matth. c. V, 18. & in 1. ad Cor.* XIV, 16. *Cheitom. in Græcobarb. N. T. v.* Ἀμὴν, *Buxtorf. Lex. Talmud. col.* 114. in quibus omnia fusè. Nobis placet, quod in monitis ſuis de Evangelicis Pericopis, brevibus illis quidem, at judicii pleniſſimis, ad Domin. Judica §. 2. ait noſter quondam in Academ. Altdorfina Præceptor, acutiſſimus Dn. Reinhardi: τὸ Ἀμὴν, *quod Chriſtus apud ſolum Johannem congeminaſſe legitur, formam juramenti propriè dicti eſſe non videtur ex Jeſ. 65, 16. ſolidè contra Anabaptiſtas probari.* Confirmationem juramento proximam eô ſignificari certum eſt.

ἐὰν μή τις γεννηθῇ) Non unô modô reddunt τὸ γεννηθῇ Interpretes. Quidam: *Niſi quis natus ſit.* Ita *Vulg. Eraſm. Luth. Calvin. &c.* Beza (quem *Piſcat. in verſ. Lat. Felbing. in verſ. Germ.* & alii ſequuntur) omninò τὸ *genitus ſit* præponi vult: cum *v.* 5. & 6. agatur de exiſtentiæ principio, quod ſit generatio, non autem de notivitate, id eſt, exitu ex matris utero. Et Græca quidem vox utrumque admittit. *Ludovicus de Dieu in h. l.* defendit illos, qui per *naſci* id explicant, ob ea, quæ *v.* 4. ſuccedunt: etſi non advertiſſe videatur, ipſum Bezam *v.* 4. τῷ naſci uſum eſſe: in quo tamen â Beza diſcedunt Piſcator & Felbingerus, dubium fortene an conſultò. Mihi perinde videtur, quicquid ſtatuas, quanquam non eſt, cur deſeram, vulgatum Interpretem & adſeclas.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

ſeclas. In Syro tamen neſcio an ſatis rectè præſidium quærat Ludovicus de Dieu. utut enim ibi legatur מתילד non autem מתהילד videtur illud quoque per *genitum* exponi poſſe. *V.* 1. *Petri I*, 23, *ab ibid. verſ. Tremell.* Non poſſum autem non, dum in hanc vocem incido, occaſione datâ, paulisper digredi ad rem huic finitimam. Conſtat, quô ardore ſuperioribus annis Clariſſimus Samuel Bohlius in Roſtochienſi Academia hoc egerit, ut receptam de matrimonio comprivignorum doctrinam infringeret. Nempe, ſi vel prolem novo marito uxor peperit, vel parere etiam nunc poſſit, comprivignos copulandos eſſe negat. Uſus hâc fini vocabulo â R. ילד quæ nunc allata ex Syro, deſcendente, decantatiſſimô illò מולדת *Levit. XVIII*, 11. & ſanè imponat hoc ipſum alicui. Sed rem curatiùs putanti eximetur ſcrupulus. Tó ילד in Hiphil nunquam de fæminis accipi videas, ut *parere* notet. at hoc neceſſum eſt, ſi Bohlii ſententiâ ſtandum. Vertendum igitur in poſterum, ut Nomen, quod Junius & alii fecere. Quod adſerui de ſignificatione τοῦ ילד in Hiphil, in eo verò conſentit *Theſaurus Pagnini.* Verba hæc *Col: m.* 958. *med. In conjugatione Hiphil ſemper demare dicitur. Buxtorfius* autem *in Lex. Hebr. & Chald:* etſi τὸ הוליד etiam reddat per *peperit*, addit tamen *propriè id eſſe virorume.* Nullus dubitandi locus ſupererit, ſi Concordantias in adjutorium vocare lubeat, & ſingula attentiùs explorare. Quod in *Pagnini Theſ: col.* 659. habetur, nobis non obſtat: niſi fortè tandem inter ἅπαξ λεγόμενα referre ſederit τὸ מולדת *Levit. XVIII*. 11. occurrens, & unum hunc locum de fæminis interpretari velis. ſed hoc erit τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν. Vulgatum & Lutherum ſecuturis præſtò eſt, fateor, aliquid pro Bohlio *Jeſ.* LXVI. 9. At enim ſi alios Interpretes conſulas, & ipſam omninò rationem, ibi quoq; τὸ gignere arripiendum

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

dum videbis. Et ſanè cum acerrimi in rebus Theologicis judicii, eôque nomine celeberrimum Virum, Dn. Joannem Muſæum, Jenæ olim, quid de Bohliana novitate iſtâ videtur, interrogatorem, non aliam ego reſponſionem accepi, præter hanc, quam adduxi, cum illa ſufficiat. Tu, Lector, hîc cernis uſum Grammatices in re magni momenti. Permittunt in Conſiſtoriis ſuis comprivignorum matrimonia Theologi ac JCti: & rectè permittunt. Bohlii εὕρημα, vel ipsâ, quâ ſe vincere inprimis putavit, Philologiâ teſte, ceu oſtendimus, nihil eſt. At hoc ἐν παρόδῳ. Redeundum in viam. Diſpiciamus, quid ſibi porrò velit Τὸ

ἄνωθεν) *Id hoc in loco alii ê cœlo*, ait Chryſoſt. in h. l. *alii iterum exponunt*. & quamvis neutrum rejiciat, favet tamen maximè poſtremo, ceu ipſum intuenti Chryſoſtomum liquebit, eſtq; in eadem ſententia *Syrus, Luth. Calv. Beza, Caſaub. Sand. in h. l. &c.* Scililet vult hoc τὸ δεύτερον in exceptione Nicodemi *v.* 4. quod *Paulus Tarnov. comment. in h. l. p. 250. f.* non attendiſſe videtur, contrarium hìc ſtatuens. *Brentius homil: 25. in Joh. p. 172. pr. Bulling. comm. in Joh. fol. 27. b. & in pr. Chemnit. in Harmon. p. 236. b. & p. 237. a.* utrumq; retinent. Nobis Syri, Lutheri &c. ſententia, ob cauſam jamjam adductam, potior creditur, ut tamen utramq; ſignificationem conjuncturo non magnopere oblocuturi ſimus, modò ea tum obſerves, quæ Tarnov. monet de Chemnitii opinione l. c. Eſt igitur τὸ ἄνωθεν γεννηθῆναι idem quod ἀναγεννηθῆναι. *conf. 1. Petri I, 3. 23.* Ceterùm, quæ res hîc ſubſit, non una omnium mens eſt. Nobis quidem perſuaſum, denotari illâ ἀναγεννήσει egreſſum ex corpore ſordium peccati â Parentibus nemini non allapſi, ingreſſumq; in uterum matris Eccleſiæ per Baptiſmum. Interpretem habemus ipſum Chriſtum *v.* 5. dicentem, aquam, cui Spiritus. S. præ eſt, eſſe medium hujus nativita-

tis,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

tis, viſionem verò regni Dei, ſeu ingreſſum in illud, eſſe ejusdem effectum. Scilicet homo nondum renatus peccatisq; immerſus in tenebricoſo latet utero, reveraq; pro non nato habendus eſt, quia nondum eſt Filius Patris credentium, Dei, matrisq; Eccleſiæ. Neceſſum igitur, ut prodeat ex hoc utero. Prodit per Baptiſmum. Is enim eſt *puerpera regna cœlorum*, quomodo haut inſcitè alicubi *T. III. Lat. fol.* 535. *b. pr. in conciunc. ſup. c.* 3. *Joh.* noſter *Lutherus* appellat. Multò aliter alii hæc torquent: & foret longum enarrare omnia. Quam fabulam ſibi Nicodemus finxerit, docet comma quartum. Credidit de corporali in uterum matris, ex qua natus erat infans, regreſſu ſermocinari Chriſtum, idque illi ἄτοπον viſum. Rectè, ſi hæc mens Servatori fuiſſet. Neq; enim tale quid patietur uteri materni conditio. Legas in hiſtorium animalium, in Braſilia alibique dari animal, cui nome Carigueya (Garagueya) idq; manticatum, atq; hoc catulos ſuos ex utero emiſſos pro lubitu in eundem recipere. Narrat hoc ex *Guil. Piſonis lib. 5. Hiſtor. natur. & Med. cap. 24. ac Joh. Jonſtoni lib. de Quadruped. cap. de Vulpibus artic.* 3. *punctô* 1. (qui id habet ex *Margravio lib. 6. Hiſtor. Braſil. cap. 2.*) *Caſp. Schottus in Phyſ. Curioſ. lib. VIII. c.* 18 ubi plura. Et ipſi mihi Ulmæ nobiliſſimus doctiſſimusq; Vir, Dn. Chriſtophorus Weickmannus, Senator Ulmenſis, in ædibus ſuis ſic ſatis ob rariora κειμήλια claris d. 27. Maji Anni 1670. id genus animal pro ſingulari ſua humanitate ſpectandum præbuit. quanquam alia ejus, quantum recordor, (negligentiùs enim inſpexi, quia tum non ſuccurrebant in Schotto de his animalibus lecta) facies erat, ac illius, cujus ſchema l. c. Jeſuita ſiſtit: ſed & aliud ipſi nomen, Rondaſco, ſi rectè memini. Enimvero ut maximè cum iſtis animalibus ita comparatum ſit, patet naturam cæteris id degenaſſe, & catulos iſtos (ſi quidem

omnnio

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

omnino verum) nondum grandes nimis factos remeare in uterum, haut item poſtea. Hîc omnia diverſa. neq; fuerit, qui Nicodemum inſcitiæ hac propter arguat. Præſtò eſt, qui ſibi plus ſapere videtur. Anonymum volo, apud Chriſtophorum Sandium, eum, qui Hiſtoriæ nuper eccleſiaſticæ Nucleo, Interpretationibus paradoxis quatuor Evangeliorum, & tractatu de Origine Animæ innotuit. Illi tn *Sandii Interpretat. paradox. ad h. l.* τὸ ἄνωθεν γεννηθῆναι idem eſt quod ἐνσαρκωθῆναι, *incarnari*. Ut rectiùs capias, quorſum tendat, duplicem facit generationem, ſpiritualem & carnalem, hancq; illi poſtponit. Fons rei inde, quod cum Judæis, Platonicis, Origine, aliis, omnes olim animas ſeorſum productas eſſe ſtatuit: & hæc ipſi eſt ſpiritualis (quia animæ ſunt ſpiritus) generatio: ipsâ verò corporum cum animabus conjunctio, quæ fit, quotiens homo in lucem editur, ſub carnalis generationis nomine eidem venit. Hinc ſenſus verborum Chriſti talis: Niſi Spiritus olim producti jungantur aliquando corporibus, non poterunt videre cœlorum regnum En miram ſermonis Chriſti depravarionem! Utinam verò liceret mihi in præſens ad manum habere Sandii tractatum de origine Animæ, quò penitiùs etiamnunc obſcura cognoſcerentur! Vidi, antequam emitteretur, Mssi particulam, audiviq; ab ipſo Autore Amſtelodami prælectam. At enim non potui ſic eam memoria condere, ut nunc reddam, prout decet: ſed & impreſſum exemplar fruſtra hactenus quæſivi. Jam igitur contentum eſſe oportet eô, quod Interpretationes paradoxæ ſuppeditant. Cum autem nec eæ ſit in omnium bibliothecis, placet locum huc facientem exſcribere. Verba apud Sandium hæc ſunt: *Anonymus in h. l. ita ſcripſit: Locus hic explicari poteſt & literaliter, & allegoricè. Allegoricè vulgò explicatur de baptiſmo ex aqua & Spiritu: conf. Tit. III, 5.*

Sed

Sed hôc ſenſu Chriſtum literaliter non locutum eſſe probatur ex v. 10. & 12. quia Chriſtus non potuiſſet Nicodemo exprobare baptiſmi vel regererationis talis ignorantiam, cujus juſtam poterat prætendere cauſam nam Joannis baptiſmus erat pœnitentiæ baptiſmus, non regenerationis, cum Spiritu S. ſolum detur baptizatis in nomine Jeſu: Act. XIX. 2. 3. 4. 5. 6. 2. *Si baptiſmus Joannis non erat terreſtris, ſed cœleſtis; multò minùs baptiſmus Chriſti fuit terreſtris. Literaliter itaq; Chriſtus locutus eſt de generatione carnali. Prima enim generatio eſt ſpiritualis. Senſus itaque verborum Chriſti eſt: niſi quis generetur in carne, non poteſt intrare regnum Dei & propterea dæmones non poſſunt intrare in regnum Dei, quia non permittitur eis â Deo ut ſecundò naſcantur, in carne ſcilicet, ſunt enim autores omnis peccati: propter animam autem ſeductam â Diabolo Deus creavit mundum, carnemq; ſtatuit contrariam Spiritui. Miſericordiâ itaq; & gratiâ Dei anima incarnatur & homo fit, quò priſtinum ſtatum recuperare queat. Neq; verò ex eo, quod nemo qui non incarnatur (ex ſpiritibus lapſis & peccato originali infectis) intrare poſſit regnum Dei, ſequitur omnem qui incarnatur, intrare, ſed intrare poſſe. Anima autem priſtinam gloriam recuperat, ſi pugnando contra adverſarios ſuos, carnem, mundum & diabolum, ſuperior iis evaſerit, ſuccumbens verò eandem cum Diabolo pœnam exſpectare habet.* Cetera v. 5. dabimus. Succedat breviſſima ἐπίκρισις, quoad ejus fieri poteſt, abſende Sandii tractatu de Anima (1.) Supponit hæc interpretatio non ſupponendum, animas ante corpora olim productas eſſe. Hoc enim oppido falſum eſt. Scio non tantùm id cum Anonymo adſerere Judæos, & alios, de quibꝰ acutiſſimꝰ *Dn. Slevogtus*, ὁ νῦν ἐν ἁγίοις, videndus *in Diſputat. Academ. Diſp.* XXII. ſed & doctis inter Chriſtianos viris hodieque, etſi publicè haut prorumpant, ita perſvaſum eſſe, novi quosdam, nominibus parco. At enim vero quæ ex Scripturis ad ornandum hunc errorem adducuntur, qualia Menaſſeh ben Iſrëal, Judæorum princeps,

ceps,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

ceps, in lib. de Creatione ſiſtit, ſolidè jam tum confutaat ſunt â *Dn. Slevogto l.c.* Ex illis autem, quæ ratio pro his talibus ſubminiſtrat, haut difficulter te expedies, ſi aliud eſſe cogites, Deum potuiſſe olim animas extra corpus creare, aliud, actu creaſſe, maleq; hoc ex illo deduci. *conf. Slevogt. d. l.* §. IX. X. XI. XII. Alia hauries ex Scholaſticis, qui in *Lombardi lib. 2. ſentent. diſtinct.* 17. ſcripſere, ac aliunde. Si adeſſet Sandii tractatus de Animæ origine, fors ſpeciatim liceret in eum inquirere. Sed quacunque is tandem ratione hanc ſententiam probaverit, neſcio an ſatis (2.) cauſæ ſit Anonymo negandi, Chriſtum literaliter hic locutum eſſe de baptiſmo ex aqua & Spiritu. *Hôc ſenſu Chriſtum literaliter non locutum eſſe*, ait Anonym9, *probatur ex v.* 10. & 12. Quomodo ex v. decimo? *Quia Chriſtus non potuiſſet Nicodemo exprobrare baptiſmi vel regenerationis talis ignorantiam, cujus juſtam poterat prætendere cauſam: nam Joannis baptiſmus erat pœnitentiæ baptiſmus, non regenerationis, cum Spiritus S. solùm detur baptiſatis in nomine Jeſu: Act.* XIX. 2. 3. 4. 5. 6. Itane verò? Quam cauſam habuerit Chriſtus exprobandi Nicodemo rei, de qua locutus erat, ignorantiam, dicetur, ubi ad comma 10. pervenerimus. Hîc notandum, malè Joannis baptiſmum Chriſti baptiſmo opponi. eſt hæc res â Theologis paſſim diſcuſſa contra Papiſtas. *V. Gerh. T. IV. LL. L. de Bapt. â* §. 44. *ad* §. 67: *& in Confeſſ. Cathol. lib.* II. *ſpec. P.* II. *ap.* 922. *Chemnit. P.* II. *Exam. Concil. Trid. â p.* 39. *edit. in fol. anni* 1574. *Ægid. Hunn. T.* I. *Opp. Lat. L. de Sacram. cap.* X. *Voſſ. diſp.* VIII. *de Bapt: Cham. T.* IV. *Panſtr. Cathol. lib. V. cap.* XII. XIII. *& alios.* Obvertitur locus Actor. XIX. Scilicet in hunc lapidem impegere non pauci. enimvero omnia in vado, ſi illa ad animum admittas, quæ ex Grammatica hîc doctiores ſuppeditant. Legatur *Beza in Annotat. ad Actor. XIX. Chemnit. l. c. p.* 45. *Claſſ. in Philol. S. p.* 818. *Gerh. L. de Bapt.* §. 63. *& maximè Chamier l. c.*

cap.

cap. XIII. â. §. XLIII. qui tamen nimius eſt in evehendo Beza, quaſi ille autor ſit veræ explicationis hujus loci, cum ipſe Beza ad v. 5. fateatur, ſeſe debere eam D. Marnixio â me addi aliquid ibi traditis ſupervacuum fuerit. Jam ſi Joannis baptiſmus idem eſt, ſpecie ſcilicet, cum baptiſmo Chriſti, quod dicti autores probatum dedere, lapsâ hac Anonymi ratione, labi quoque neceſſum eſt id, cui firmando ille rationem adhibuerat, hoc eſt, confiteatur oportet, Chriſtum potuiſſe Nicodemo exprobrare ignorantiam baptiſmi. Sed habet præterea, quô ex v. 12. pugnet: *Si baptismus Joannis non erat terreſtris, ſed cœleſtis; multò minùs baptismus Chriſti fuit terreſtris.* Hoc vult, niſi fallor, Anonymus: ipſum Chriſtum monere v. 12. ſe de terreſtribus cum Nicodemo locutum eſſe. Si de terreſtribus, non ſanè locutus fuerit de baptiſmo ſuo. Ratio hæc: quia baptiſmus Chriſti non eſt terreſtre quid, cum ne Joannis quidem baptismus pro terreſtri haberi queat. Reſponſio facilis, modò liqueat, quâ fini terreſtrium mentionem v. 12. Chriſtus injiciat. nos id ſervamus in comma duodecimum. Quam (3) opinionem de ἐνσαρκώσει hôc nobis locô obtrudit Anonymꝰ, ea verò breviter verſu quintô excutietur, oſtendeturq; ſi vel maximè vera ſit hypotheſis de duplici generatione, quarum prima ſpiritualis, carnalis altera, locum tamen eam hîc invnnire haut poſſe.

οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ) Regnô Dei excluduntur non regenerati per baptiſmum. Dei verò regnum nihil aliud eſt, quàm regnum cœlorum. Hinc illa promiſcuè in Scripturis accipiuntur. Deus enim non raro Cœlum iis audit, quemadmodum & Rabbinis *V. Maier. Phil. S. P.* II. *p.* 167. *&c. alios.* Res notiſſima.

Ad comma 4. & 5.

Summarium.

Illud Quomodo Nicodemi præ ſe fert negationem. Sed iſtô abſtinendum in rebus merè divinis. quam in rem Juſtini, Chryſoſtomi, aliorum verba adducuntur. An ſubjectum regenerationis v. 5. poſſit eſſe ipſe Chriſtus. rectè hoc negat Anonymus apud Sandium, unâ tamen negationis ratione minùs ſolidâ. Obiter, quia de ἐνσαρκώσει *Servatoris ſermo incidit, oſtenditur, Sandium fruſtra dubitare, an quæſtio illa, utrum Chriſti incarnatio ſit opus ad intra vel ad extra, ſit unquam in medium producta, vel definita. Doctrinæ v. 5. de baptiſmi neceſſitudine traditæ obloquuntur negantes hîc de Baptiſmo agi, quales Calvinus, Piſcator, Bullingerus, Grotius, Chamier, Smalcius in Racov. Catech. Socinus. Anonymus apud Sandium per aquam intelligens carnem confutatur. Papiſtæ neceſſitatem baptiſmi abſolutam faciunt. Quinam de baptiſmi neceſſitate ſcripſerint.*

Ad c. 4.

πῶς δύναται &c. Quomodo poteſt? ait Nicodemus. Idem ac ſi diceret: Non poteſt. Licet enim τὸ πῶς non ſemper negantis ſit, aut dubitantis (V. Luc. I, 34) ſed & optimè ſcientis (V. Matth. 22. 43. 45.) interdum tamen negare etiam idipſum, colliges apertiſſimè ex Matth. XII, 29. ſi cum Marci III. 27. contendas. Et unde tandem inficiatio capitum fidei, quam hodie cùm alii, tùm peſtilentiſſimi maximè Sociniani moliuntur, quàm ex hoc ipſo: Quomodo? Scilicet ratio miſeris divinarum rerum norma eſt. Hæc origo incredulitatis. hinc malè ſanum iſtud: Quomodo? Qantò rectiùs ſancti Patres. Σαφὴς ἔλεγχος, inquit Iuſtinus (vel quisquis autor eſt) in Expoſit. fidei p. 303.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

303.' ἀπιςίας τὸ πῶς περὶ Θεοῦ λέγειν. Chryſoſtomus homil. XXIII. in Joan. ex interpretatione Franciſci Aretini: *Ea particula, Quomodo, uon multùm credentium, ſed adhuc terrena ſapientium eſt. Nam & Sara propterea riſit, quia quomodo parere poſſet cogitavit, & alii multi hôc verbô fide exciterunt. Hæretici quoq́ hinc in ſua perſtant opinione, alii quidem quomodo natus eſt Chriſtus, alii quomodo carnem accepit interrogant, & mentis ſuæ imbecillitati immenſam illam & ineffabilem ſubjiciunt ſubſtantiam, quæ importuna curioſitas ſapientibus fugienda eſt. Neque enim qui Quomodo percontantur, id ſcient, & à vera excident fide.* Vide plura in hunc ſenſum apud eundem cùm hâc 23. tùm 24. homil. in Joan. homil. 7. in 1. ad Theſſal. nec non alibi. Auguſtini elegans dictum eſt in libello de Magiſtro cap. 11. *Quod intelligo, id etiam credo: at, non omne, quod credo, etiam intelligo. Omne autem, quod intelligo, ſcio: non omne, quod credo, ſcio: nec ideo neſcio, quàm ſit utile credere etiam multa quæ neſcio.* Et hujuſmodi ſexcenta in Patribus, quippe non ignorantibus, aliam eſſe myſteriorum rationem, aliam eorum, quæ lumini naturæ pateſcunt. In illis τῷ ὅτι oportet nos contentos eſſe: in his τὸ διότι quoque ac τὸ πῶς indagare licet. *Scripturæ*, ait Chamier, quamvis Calvinianus, non ineptè in Panſtr. Cathol. T. I. lib. 15. cap. 14. §. 7. τὸ ὅτι (myſteriorum) *perſpicuè declarant: ita ut ex iis conſtet tam certò, ut nemini dubium ſit, eſſe Deum, eſſe unum, eſſe tres perſonas, eſſe Filium incarnatum, paſſum, mortuum, redivivum, in cœlis ad dextram Dei. Sic in reliquis omnibus--- Hæc, inquam, omnia ita eſſe, non tantùm certò, ſed etiam clarè docet Scriptura. At* τὸ διότι, (addiderim & τὸ πῶς) *illud eſt, quod ultra Scripturas curioſi inveſtigant homines: & in quo ſibi ipſis ſatisfacere nequeunt. Exempli gratiâ, cum â Scriptura didicerunt, Deum eſſe unum & trinum, tum inquirunt, quî ſibi hoc conſtare poſſit, cum ratio dictet, unum & tria inter ſe opponi. Et quia hoc non inveniunt in Scripturis tam manifeſtè demonſtratum,*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

quàm in Mathematicis ſolent rationes quantitatum, indignantur ſibi rem relinqui in obſcuro: indeq́ in accuſationem convertuntur Scripturarum. Et quid multa? Ipſe Thomas Brovvne in Relig. Med. P. I. Sect. VIII. inter alia: *In difficilimis quibusque fidem exercere ſtudeo: ea enim credere, quæ explorata ſunt, & ſenſib9 conſtant, non fidei eſt, ſed perſuaſionis.* Quod utinam penſi habuiſſet, qui nuper tractatum Theologico Politicum de Libertate Philoſophandi emiſit, non ſic credo cornua ſummis fidei myſteriis obvertiſſet. Sed de his fortè aliàs luculentiùs. Quæ de cetero hôc verſu ſiſtuntur, jam tum ad v. 3. quodammodo illuminata ſunt. Ad illud: γέρων ὤν, quomodo verti debeat, vide *Bezam in Annotat.*

Ad c. 5.

Ἐὰν μή τις!) *Poſſemus nos hunc locum de ſolo Chriſto interrpretari, prepter verſum præcedentem* 2. & 14. 15. *in quibus de ſolo Chriſto agitur: ut ſenſus eſſet: niſi quis* (ſcil. Meſſias) *regeneratus fuerit denuò in carne, nemo poteſt intrare regnum Dei:* vel potiùs: *niſi quis* (intelligendo ſeipſum) *regeneratus fuerit denuò in carne, non poteſt accipere thronum & regnum Davidis, de quo* Luc. I, 32. 33 Ita ad h. l. Anonymus apud Sandium p. 191. f. At verò idem ille, qui paradoxi hujus autor eſt, parum fidit paradoxo. Hinc talis appendicula: *Sed obſtant verſus* 7. (oportet vos regenerari) & 10. 12. *quia enim incarnatio Chriſti non erat terreſtris, ſed cœleſte myſterium, juſtam ſine prædicatione ejus cauſam poterat prætendere Nicodemus: niſi quis vult aſſerere,* Judæos *crediſſe, Meſſiam ſuum fore incarnatum Verbum Dei, de quo multa Philo.* Quod verſum ſeptimum obſtare huic interpretationi dicit, in eò verò non fallitur. Obſervatum quidem Bezæ in Annotat. ad v. 7. pro ὑμᾶς, *vos*, in quatuor codicibus ſcriptum ἡμᾶς, *nos.* atque hoc pro Anonymo facere dixeris: ut Chriſtus de ſe loqui ſtatuatur in numero plurativo

Verùm nos negamus hanc Judæorum & Socinianorum hypotheſin, ſingularem perſonam de ſe ipſa in plurali numero nonnunquam in Scriptura loqui. *V. Gloſſ. Philol. S. p. 659. &c.* Deinde non opponendi ſunt quatuor Codices omnium reliquorum Codicum fidei. neq; videas hîc varias lectiones apud Curcellæum & Felbingerum, harum alias qui diligentes promos condos. Imò Syrus quoq; habet לכון *vos*, non autem לן *nos*. Rectè igitur hactenus ſibi ipſi verſum ſeptimum Anonymus objecit: non item rectè verſum 10. & 12. Quid enim? an omnis myſterii cœleſtis ignoratio idoneum prætextum habet? Non crediderim. Sic enim abſolvemus eos, qui ſunt extra Eccleſiam, & Cœlum his ipſis, Scripturâ contradicente, adſignabimus. At prædicatio, inquis, defuit. Non ſufficit, ſi vel maximè defuiſſet, excuſandæ in divinis ignorantiæ. Cauſæ indicantur alibi. Sed nec defuit prædicatio incarnationis Chriſti Judæis. Loquuntur id paſſim libri V. I. neque poterit res clariſſima negari niſi â cœcutientibus. Meſſiam, inquam, ſuum fore incarnatum Dei Verbum, credidere Judæi veteres. Hominem futurum Meſſiam ſuum, Judæis quondam perſuaſum fuiſſe, haut, opinor, negabit Anonymus. At divinitatem quoq; & quidem ſummam, ab iiſdem in illo prævîſam, non tantùm adfirmant ipſa S. Codicis vocabula, ſed & translatores eorundem ante Nicodemum. Jonathan, Chaldæus Paraphraſtes, (quem Chriſto ſuperiorem tradunt magni Autores, & in his *Buxtorf. de Abbrev. Hebr. p.* 104. *Maier Philol. S. P. II. p.* 141. *&c.*) documento eſſe vel ſolus poteſt. Unum locum, qui nunc fortè incidit, ex eo producam. Jeſaiæ c. XXVIII. v. 5. legas in Ebræo fonte hæc verba: כיום ההוא יהיה יהוה צבאות לעטרת צבי id eſt, *in die illo erit DOMINUS exercituum in coronam ornamenti.* Quid hîc Chaldæus? Qui Ebræo eſt יהוה צבאות *Jehovah* exerci-

exercituum, ipſi eſt, משיחא דיהוה צבאות *Meßias* Jehovæ exercituum. Sic igitur Meſſias, veterum etiam Ebræorum judiciô eſt Jehovah, adeoq; ſummus Deus ac vel inde (ut innumera alia prætercam) Nicodemus, Doctor Iſraëlis cognoſcere potuit, quis futurus eſſet Meſſias, ſcilicet homo & DEuS, ut non opus fuerit Anonymum, hôc quidem nomine, dubitare, atque illô *niſi* uti. Nimirum ſæpe is dubitat cum Sandio ſuo, ubi res lucida eſt. Ita (ut hoc unum obiter moneam, quia de Incarnatione Chriſti ſermocinari cœpimus) in his ipſis *Interpretat. parad. ad* Joh. *XVI.* 13. 14. 15. *pag.* 246. *Sandius* exiſtumat, quæſtionem illam, utrum incarnatio Chriſti ſit opus ad intra vel ad extra (quod ipſe ſciat) nondum eſſe in medium productam, nec definitam: ſe tamen putare Catholicos aſſerturos, eſſe opus ad intra, quod Filius ſeipſum incarnaverit. Labitur Sandius, nondum productam eſſe putans hanc quæſtionem (utrum incarnatio Chriſti ſit opus ad intra, vel ad extra) nec definitam. Non dicam de aliis, qui produxere, qui definiere. Vel ex Synopſi Theologiæ poſitivæ noſtri Köningî, Superintendentis quondam & Profeſſoris Mecklenburgici, egregiè de his terris meriti, *p.* 41. 42. *&* 125. planum eſſe poterat, pro diverſa habitudine modò operis ad intra modò operis ad extra nomine orthodoxis eã venire. Dilucidiùs hoc ipſũ perſequitur, pro more ſuo, acutiſſimꝰ *Dn.* J*oannes Muſæus* in Diſputationibus Mssis Theologiæ accuratioris Syſtema exhibentibꝰ, quibꝰ ipſe olim interfui, nempe *Diſp.* XXIII. §. 15, 16. ſed nos, quia hîc nimis excurrendũ non eſt, verba apponere ſuperſedemus. Satis de iſtis. Sequuntur reliqua hujus commatis.

Ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος &c.) Doctrinæ hôc verſu quinto de Baptiſmi neceſſitudine traditæ duo ſeſe hominum genera opponunt: unum, negans de baptiſmo

hîc agi, alterum, neceſſitudinem nimis exaggerans. (I.) Ex illo, ut dicti claritatem obſcurent, ſunt:

1. Qui ἓν διὰ δυοῖν hîc ſomniant, ſeu, qui τὸ ὕδωρ καὶ πνεῦμα pro eodem ſupponere volunt. Tales Calviniani. In his ipſe *Calvinus* Inſtit. l. IV. c. 16. §. 25. *Aquam & Spiritum ſimpliciter accipio pro Spiritu, qui aqua eſt,* *Idem* comment. in h. l. *Spiritum & aquam pro eodem poſuit.* Rationes ibidem prolixè additæ. Sequitur hunc *Piſcat. in* Schol. *ad h. l. Bullinger. comm. in* Joan. *fol. 28. b. Grotius in h. l. & maximè Chamier T. IV. Panſtr. Cath. lib. V. c. IX. â* §. 9. *ad* §. 51. curioſè Joannem Calvinum defendens, alii. Tales Sociniani. Verba in Racov. Catech. p. 231. hæc ſunt: Was Er (der HErr JEſus) allda ſaget vom Waſſer und Geiſt/ das ſind nicht unterſchiedne Dinge: ſondern durchs Waſſer wird der Geiſt ſelbſt verſtanden/ oder geiſtlich Waſſer. Denn auch allhier kan das Wort /und/ bedeuten/ das iſt. Fauſtus Socinus in epiſt. ad Sophiam Siemichoviam p. 376. edit. Racov. anni 1618: *Chriſtus, cum ibi aquam nominat, non intelligit hanc terrenam aquam, nec aliquid reippſa diverſum â ſpiritu, quem ſimiliter ibi nominat &c.* Et ſic plures. Sed Calvinianis ipſe quidem Theodotus Beza, rigidus alioqui Calvinianus, contradicit ſuis in h. l. Annotationibus. Is enim, cum civibus ſuis favitura quodammodo attuliſſet, vi tandem veritatis adactus ſic concludit: *Sed de baptiſmo hic agit, ſive ſimpliciter, ſive, aliquâ ad legales ablutiones alluſione, omninò exiſtimo &c.* Conferatur Weſtphalus apud *Schluſſelb. lib. XII. Catal. hæret. p. 230. &c. Gerh. T. IV. L. de bapt.* §. 103. 104. 105. *Paulus Tarnov. comm. in* Johan. *p.* 262. 263. & alii. Interim, fateor, quæ Chamier, dum Papiſtas hîc confutat, contra noſtram quoq; habet ſententiam l. c. mereri, ut peculiariter aliquâ ſui parte expendantur. Socinianis Reformatorum fere (etſi peſtilentiora dogmata ſubſint) arantibus hîc vitulâ reſponderunt cùm alii tùm

reverendus maximè & excellentiſſimus *Dn. Mauritius, Fautor meus ſingularis, in Exercitat. Anti-*Socin.*VI.th.V.*§.II. Addatur *Increpatio Bar* JESU *collecta à Matthæo VVren ex Patris Meditationibus Criticis in* S.*Paginam ed. Londini anno* 1660. *Sect XXVI.à* §.22.*ad fin.ſect.& ſect.XXXV.*§.5.6.*alii.* eſt enim ad alios in his talibus ablegandus Lector, cum illuſtrare potiùs hâc vice verba conſtituerimus, quàm prolixè (quod quidem hôc in argumentô oportebat) adverſariis occurrere, inprimis ubi aliis idem jam tum factitatum. Sed datur etiam

II. qui *aquam à Spiritu* quidem diſtinctum quid eſſe concedit, verùm ita, ut *carnem*, de qua ſequenti ſextô commate, ſignificet. Ita *Anonymus apud Sandium in Interpret. paradox. p.*190. Verba exſcribenda, ut res pateſcat. *Chriſtus,* ait Anonymus, *poſtquam audiverat Nicodemum verſ.*4. *per utramq; generationem carnalem intelligere, hôc verſu explicat, quid per generationem ſecundam v.*3. *intellexerit, ſcil. illam demum, quæ eſt carnalis, vel quæ fit ex aqua & Spiritu, id eſt, ex carne & ſpiritu. Aqua enim eſt principium generationis carnalis, ex aqua etiam omnia corpora conſtare, multi ex modernis & antiquis Philoſophis ſenſere: Clemens Romanus Recognit. VI,*5. Videtis, *inquit,* quod omnia gignantur ex aquis: *Ipſe Philo Judæus de ſomniis:* Τέφρα καὶ ὕδωρ δεῖ τῆς γενέσεως αἱ ἀρχαί. Cinis, *inquit,* & aqua ſunt generationis principia: *& de Moſis ideis Philo apud Euſeb. Præv. Evang. XI,*24. ὕδατος ἀσώματον οὐσίαν καὶ πνεύματος *copulat. Imò ſequens verſus apertè ſatis docet per aquam carnem eſſe intelligendam. Senſus itaq; verborum Chriſti eſt: niſi quis generetur ex carne & ſpiritu: id eſt, niſi quis generetur in carne, vel niſi anima uniatur corpori, non poteſt intrare in regnum Dei.* Jam tum ſupra ad v. 3. dixerat Anonymus, carnalem â Chriſto regenerationem hîc requiri: hôc autem locô probare id ipſum annititur. Nos, quemadmodum ante paulò recepimus,

mus,

mus, breviter in hanc rem inquiremus. Res confecta erit, modo oſtenderimus, ſcopo Servatoris illam de carnali generatione interpretationem omninò adverſam eſſe. Sed erat Chriſto, Nicodemum de medio perveniendi ad regnum cœlorum inſtruere. Dicebat, regeneratione ad hoc opus eſſe. Nicodemus de carnali id regeneratione, quâ homo naſceretur poſt regreſſum in matris uterum, accipiebat. Quid verò ad hæc Jeſus Chriſtus? Negat carnalem generationem hoc, quod vellet, præſtituram. Ratio illius: quia, quicquid ex carne naſcatur, caro ſit, *v.6.* Jam caro & ſanguis, Paulô teſte 1. *Cor.* XV,50. non poſſunt regni Dei heretidatem conſequi. Hinc oppoſitio nativitatis ex carne, & nativitatis ex Spiritu, quarùm hæc poſt ſeſe trahit ingreſſum in Dei regnum, illa non item. Unde igitur iſta Anonymo audacia, ut præſidium quærat in vocabulo carnis maximè huic interpretationi adversô? ut aquam, quæ Spiritui in regeneratione ad cœleſtem vitam neceſſariâ apponitur, carnis, quæ *v.6.* eidem opponitur, pronunciare ſynonymum ſuſtineat? Sanè per huic facile, diverſum in idem transfigurare. Caro hîc figuratè ſumitur pro homine peccatis obnoxiò (de quo ad *v. 6.*). non propriè. Mira autem foret propoſitionis, quæ hoc verſu, facies, ſi pro aqua ſubſtituatur caro, id eſt, homo peccatis obnoxius. Fuerit enim hôc pactô conjunctio ſpiritus peccatô infecti (nam tales Spiritus ipſi Anonymo ſtatuuntur) cum carne peccato infectâ vel medium vel certè conditio ſine quâ non ſalutis adipiſcendæ. quod ἄτοπον, cum peccatum ſit hoc ipſum, quod arcet â ſalute. Taceo Chriſti ſermonem haut parùm obſcuritatis præ ſe laturum, ſi ſub aquæ nomine carnem intellexiſſe dicas. rectiùs Servator, qui rudem Magiſtrum informare cogitabat, ipſâ carnis voce utrobiq; uſus eſſet, nec luſiſſet verborum di-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

verſitate. Et quis tandem hominum, Anonyme, ita loquetur, ut aqua ipſi ſit caro, vel, vice verſâ, caro aqua? Fingamus autem, vel maximè verum eſſe illud ſomnium de animarum exiſtentia ante conjunctionem cum carne (quod hôc loco ſupponi, ſupra patuit), quid quæſo Nicodemi interſuit, moneri à Chriſto, eas animas, quæ corpora nunquam ingreſſæ ſint, regni cœlorum haut fore participes: Nicodemus utiq; jam tum carne veſtitus erat. Cui igitur bono ejusmodi illum doctrinâ imbuere? Magis quidem (loquor ex Anonymi ipſius hypotheſi) è re Nicodemi erat, â Chriſto doceri, *ut pugnando contra adverſarios ſuos, carnem, mundum, & diabolum, ſuperior iis evadere tentaret, ſi quidem priſtinam gloriam, quâ ſpiritus nondum lapſus gavisus erat, recuperare animus foret*: ſine iſtis enim neminem, quamvis ἐνσαρκωθεῖσα, ingredi cœlorum regnum poſſe, ipſe Anonymus adſeverat *pag. 189. f.* verba citata â nobis ſunt ad *v.* 3. Quod ſi verò â ſcopo Servatoris plane hunc quidem alienum, tradere aliquid de carnali generatione, fruſtra laborat Anonymus in confirmando ex autoribus principio ſuo: aquam generationis carnalis principium eſſe. ſive enim hoc verum ſit, ſive falſum, (quod Philoſophi diſpicient) huc non quadrabit, ubi Chriſto generationis ſpiritualis neceſſitatem inculcare propoſitum eſt. Tantùm de his, qui negant, hic de Baptiſmo agi. (II.) Papiſtæ, ipsô hôc dictô invitati, baptiſmi neceſſitatem nimis exaggerare ſolent, abſolutam eandem conſtituentes. Vide autores, qui de Baptiſmi neceſſitate ſcripſerunt, *Gerh. LL. T. IV. L. de Sarram. §. 53. L. de Bapt. §. 187. in Conf. Cathol. lib. II. ſec. P. II. â p. 855. Æg. Hunn. comment. in h. l. Bald. Caſ. Conſc. lib. 2. cap. XI. caſu I. Johan. Giſen. Calvin. Diſp. XVII. Paul. Tarnov. comment. in h. l. p. 263. f. &c. plur. refer. Dn. Calov. in Socin. profliig. ſect. IX. ſubſect. II. contr. I. eundem in Conſider. Arminian. cap.* XXIII. â §.

V. ad

V.ad§.XII.Cham.T.IV.Panſtr.Cath. lib.V.cap.8.&c.Voſ.diſſ.7. de Bapt.Forbeſ. Inſtruct. Hiſtor. Theol. lib X.inpr c.IX.Hoornbeck Socinifin.confut.T.III.à p.249.&c.&c. ubi tamen cavendum, ne quid heterodoxi è Reformatis arripiatur.

Ad comma ſextum

Summarium.

Caro notat hominem carnalem, id eſt, peccatorem, adferuntur eum in ſenſum Chamieri verba. Papiſta Mariæ ἀναμαρτησίαν *defendentes non attendunt hujus commatis verum ſenſum. Galatinus, haut dubiè, ut pondus horum & ſimilium Scripturæ dictorum declinet, fingit in Adamo duplicem maſſam, puram & impuram. ex pura dicit prodiiſſe Mariam. Nugæ. Papiſtæ hîc Saracenorum ſocii. Spiritus in ſubjecto ſignificat Spiritum. S. in prædicato, ſpiritualem hominem.*

τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς, σάρξ ἐστι) Varia hîc dici poterant. Nos, miſſis aliis, verba *Chamieri* dilucidè ſenſum exprimentia ex *T.III.Panſtr. Cath.lib.IV.cap.II.*§.IV. huc transferemus. *Dubium nullum,* ait, *ſermonem eſſe de univerſa humana progenie: præcedebat enim:* Amen, amen dico tibi, niſi quis fuerit genitus ex aqua & Spiritu, non poteſt introire regnum Dei. *Cujus tam gravis denunciationis cauſa ſtatim illa ſubjicitur: quia omnes homines carne geniti ſunt carnales. At caro, quô ſenſu dicta ſit, non eſt difficile conjicere. Non enim propriè: quia hæc nulla eſſet præcedentium ratio. Scimus enim homines non propterea arceri regno Dei, quia ſint carnei. Ergò figuratè. Etſi autem carnis figuratè dictæ varii poſſunt eſſe ſenſus, tamen is eligendus. qui privationis regni Dei cauſa eſt. Hæc autem abſq; ullo dubio eſt in peccato. Quare ſenſus eſt, â peccatoribus natos, eſſe peccatores, vel potiùs, id quod â peccato natum eſt, eſſe*

 peccatum.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

peccatum. Etſi enim utrinq; idem ſenſus ſit: tamen in his verbis major ἐνέργεια, *Sed carnis metaphora apta eſt. Poſſet enim quis fortè dicere, etſi peccatores ſint, qui de peccatoribus naſcuntur: tamen non habere â nativitate, ſed aliunde, puta ab imitatione. Verùm carnis ſimilitudo huic cavillationi anſam præcidit. Nam id quod generatur à carne, ita caro eſt, ut non ſit tamen aliunde caro: ſed inde, quia generatur â carne.* Quid alii ſtatuant, docent ipſorum notæ in h. l. quæ videri poſſunt. Utinam verò iſtum hujus loci ſenſum ponderarent Papiſtæ: non ſic, credo, pugnarent pro ἀναμαρτησία B. Virginis Mariæ, non ſic ab originali æquè ac actuali peccato illam immunem fuiſſe garrirent. nam hodie quidem eam rem ipſis certam eſſe (cum olim Tridentinum conciliabulum, cernens hìc diſſentire ſuos adſeclas, & ipſi etiam Papæ, quanquam legationibus ea propter aditi, in alterutram partem nihil definire auderent) conſtat ex decreto Alexandri VII. noſtrâ memoriâ promulgatô, *V. Hornii Hiſtor. eccleſ. p. 361. pr.* Cui volupe plura de iſtis noſſe, adeat *Gerh. LL. T. II. L. de Pecc. Origin.* §. 110. *&c. &c. in Confeſſ. Cath. l. II. ſpec. P. III. art. XXI. cap. 4. & inpr. Cham. Panſtr. Cath. T. III. lib. V. cap.* II. *&c. &c. Petrus Galatinus*, haut dubiè hujus ſimiliumq; Scripturæ dictorum pondus contra errorem iſtum conſpicatus, ſuaviter *lib. 7. de Arcan. Cath. verit. cap. 3. &c.* in Adamo ſomniat duplicem maſſam, quarum una ignobilior & impura omni ex Adamo ortæ ſoboli, exceptâ Mariâ, communicata ſit, altera nobilior & pura ſimul cum impura ad Sethum primò, mox ad Enoſum, & ſic porrò ad reliquos Adami poſteros tranſierit, donec tandem Jehojakimus inde Mariam gigneret. Sed hæc nugas eſſe, quilibet cernit, quippe nullô fulta Scripturæ idoneô pronunciatô. Multas in primis Galatinus eſt in eo, ut ex Ebræorum monumentis demonſtret, Mariam fuiſſe primam omnium mortalium,

Inſpice

Inſpice. ridebis mecum fabulas, advertesque (quod alio in argumento dixit de Galatino doctisſimus *Frider. Spanhemius Dubior. Evangel. P. II. dub. LXII. p. 477.*) partim longè petita, & contorta, partim ſuſpecta eſſe, quæ ille ex Rabbinis citat. Nobis non licet iis immorari: & rectius horum talium censuram tranſcribemus maximo illi ESRÆ EZARDO, Fautori noſtro inſigniter colendo, quem ob accuratam rerum Ebræarum notitiam totus jam dudum orbis Ebræus miratur, ejusve ſimilibus. Habeant interim per nos hoc de Mariæ puritate dogma commune cum Saracenis (quorum verba eam in rem ſuppeditat *Raymundus Martin. in Pug. Fid. P. III. diſt. III. cap. VII. §. XV. & ex eo Galat. l. 7. c. 5. f.* Romanenſes. nos Dei verbo unicè adhæremus.

Τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος, πνεῦμά ἐστι) Τὸ Πνεῦμα in Subjecto denotat Spiritum Sanctum, non ſecus ac v. quinto. Hinc ejusmodi appendix apud *Chryſoſtom. homil. 24. & 25. in Joan.* nec non (qui Bezæ obſervati ad v. 5) apud *Cyrill. & Auguſt. lib. 1. de peccat. remiſſ. cap.* 30. In prædicato verò idem ſpiritualem hominem innuit. Vide ſis notatu digna *ad h. v. apud Bezam.*

Ad comma ſeptimum & octavum.

Summarium.

Nexus cum præcedentibus. Cur admirationem abeſſe hinc jubeat Servator. Siſtitur c. 8. ſimile de Vento. neque enim agitur per totum comma de Spiritu S. quod nonnullis viſum: quanquã id, quô Beza hoc confutat, per omnia non ſatisfacit. Simile de Vento accomodatur ad regenerationem per partes: adducitur eâ fini Lira & Marcellus Palingenius.

Hactenus docuerat Christus, qualem ipſe regenerationem judicaret neceſſariam eſſe, ſcil. non carnalem, ſed ſpiritua-

Item. At videns, Nicodemo *ἀδυναμίαν* regenerationis maximè ob oculos verſari, quod modum non caperet, & hinc attonitum quaſi hærere, jam deinceps hoc etiam ſcrupulo liberare illum ſtudet. Repetit autem primùm *c.* 7, verba de regenerationis neceſſitudine, addit, omittendam hîc admirationem negationi proximam (*neque enim, quod mirari vetat Chriſtus*, ait rectè in h. l. Calvinus, *ita accipere convenit, quaſi ſordere nobis velit tam præclarum Dei opus, & quod præcipuâ admiratione dignum eſt; ſed admiratione nos teneri non vult, quæ fidem noſtram impediat. multi enim reſpuunt, quaſi fabuloſum, quod nimis arduum ac difficile putant*), mox *c.* 8. ſimile ſubjiciens, quo demonſtratur, non omnia, quorum modus rationi humanæ impervius ſit, neganda eſſe, aut in dubium vocanda. Simile inqvam ſiſtitur *c.* 8. & quidem de Vento. nam minùs videtur commoda illorum ſententia, qui de Spiritu hîc dicta in prima parte commatis literaliter, ad Spiritum Sanctum accommodant. Ratio in promptu. quia ſi hoc loco non ventus, ſed Spiritus S. ipſe intelligatur, ut ferè *Beza* habet *ad c.* 8. nulla fuerit comparatio. at talẽ omninò innuere videtur vox *οὕτως*. *conf. Paul. Tarnov. commentar. in Joh. pag.* 268. Beza eò quoque negat explicari hoc ipſum de Spiritu S. poſſe, quod ejus ſonitum dici nequeat Nicodemus audiviſſe, minimè tunc in Synagogis loquentis. Sed enim aut magna eſt tarditas mea, cui non liceat adſequi Bezæ ſententiam, aut egregiè Beza hîc labitur, Spiritum S. in Synagogis tum quidem haut videns locutum eſſe. *V. Luc. IV.* 16. *&c. Actor.* XIII, 27. & alibi. Vox Moſis & Prophetarum utiq; eſt vox Spiritûs S. (*V.* 2. *Petri* I, 21. 2. *Tim.* III, 16. *&c. &c.*): at illa ſine dubio audita. Unde igitur iſta negatio? Dicit Beza: *Si Spiritûs S. ſonitum Nicodemus cognoſcebat, cur tam rudis erat in his myſteriis?* Verùm aliud eſt, Beza cognoſcere, aliud cum fructu cognoſcere. Cognoſcere potuit

Nico-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

Nicodemus vocem Spiritûs S. ut tamen ſuâ culpâ non penetraret in verum vocis ſenſum. Nos interim, ceu diximus, quicquid ſit de poſtrema illa Theodori Bezæ ratione, arbitramur de vento intelligendum τὸ πνεῦμα in exordio hujus commatis: quomodo *&* *Chryſoſtomus hom.25. in Joan.* *& alii Bezæ ad v.8. citati* cenſuere. nam τὸ πνεῦμα ventum, τὴν φωνὴν flatum denotare poſſe, in aprico eſt. Ceterum hoc vult (ut rem breviter & perſpicuè complectamur) iſto ſimli Jeſus Chriſtus: Sicuti ventos dari credimus, moti ventorum effectis, etſi neſciatur verus eorum terminus â quo & ad quem, & item modus, quo vim ipſis leviſſimis ſpiritibus exſerere adverſus validiſſima corpora liceat, ut pro lubitu ea perrumpant atq; proſternant: ita quamvis ignoretur principium regenerationis, Spiritus. S. (quippe qui non cernitur, ſed creditur) finis item, regnum cælorum (nam & hoc ſoli revelationi Spiritûs S. in Scripturis debetur: cum nullus unquam oculis viderit, nulla auris audierit, neque in cor hominis adſcenderint, quæ Deus præparavit ſe diligentibus, 1. *Cor.* II, 9.10. nec non modus, quo irregenitos Spiritus S. regenerat (neq; enim capimus, quomodo per aquas baptiſmi peccatorum ſortes ablui queant): effectum tamen regenerationis in nobis nos ipſi (nam πνεῦμα υἱοθεσίας συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα Θεοῦ, ut Paulns loquitur ad Rom. VIII, 16.) ſentimus & extra nos alii, quippe καρπὸς πνεύματος in nobis advertentes. Ita niſi fallor, aptè hoc efferes. Anſam iſtiusmodi interpretationi dedit *Lira:* quanquam is ipſe Auguſtino de Spiritu Sancto accipiendi etiam τὸ primum πνεῦμα faventior eſt. Nos quædam huc pertinentia excerpemus. *Salvator*, ait Lira, *ad prædicta adducit ſenſibile exemplum ſecundùm Chryſoſtomum, qui hoc exponit de vento materiali: cujus principium ignoratur & ſimiliter finis, ubi terminatur, & tamen ſonus ejus percipitur:*

pitur: ſic modò eſt in generatione ſpirituali: quia S.Spiritus, qui eſt principium hujus generationis, & ſimiliter beatitudo æterna, quæ eſt ejus finis, à nobis non percipiuntur, ſed creduntur tantùm. Aqua autem exterior & forma verborum percipiuntur per ſenſum.- - -Si autem arguatur contra hoc, ut arguit Auguſtinus, quod omnes noverunt ventum venire ab Auſtro vel ab Aquilone: & imò vadit in partem oppoſitam: poteſt dici, quod hoc eſt verum tantùm in generali, ſed in qua parte determinatè verſus Auſtrum talis incipiat flatus, qui flat ab Auſtro, vel ubi terminetur, omninò ignoratur. Cetera in ipſo Lirâ videnda. Sed & lucem, opinor, adferent huic commati, quæ *Marcellus*, cui â παλιγγενεσία Nicodemo commenddtâ *Palingenii* cognomen, canit *in Zodiaco Vitæ lib.* VII.*p.*174,*&c. ed.Baſil.anno* 1591. Verſus tales:

Ergo errant prorſus, qui credunt entia tantùm,
Quæ apparent oculis, vel tactu percipiuntur,
& quæ craſſa magis &c.
Nonne omnes venti tenues, ut lumina fallant?
Quis tamen eſſe neget ventos? qui ferrea poſtquam
Carceris Æolii fregere repagula, montes
Ingentes quatiunt: validâq; â ſtirpe revulſas
Dejiciunt ornos, pontumq; â ſedibus imis
Evertunt: cogunt nubes, ſolvuntq; coactas,
Terribilesq; cient tonitrus, & fulmina trudunt:
Cum tantas habeant vires, non entia dices,
Cernere quod nequeas, vel prenſos ſtringere palmis?
Nimirum ſtultum eſt, committere ſenſibus omne
Judicium, fallunt oculi perſæpe videntem,
Proq; alio monſtrant aliud &c.

Qui ſcire volent, quid aliis hîc placeat, inſpiciant. *Eraſm. in Paraphr. Ægid, Hunn. Calvin. Bezam in h.l. VVrenî Increpat. Bar-Jeſu ſect.* XXVII. *alios.*

Ad

Summarium.

Nexus. Quam cauſam habuerit Chriſtus ignoaontiam in Nicodemo reprehendendi. Adferuntur tres ſententiæ. Sunt, qui ſtatuunt, Judæis jam tum ſub V. T. baptiſmum in uſu fuiſſe. quanquam hôc autores non concordant omninò. Seldenus in hâc re exponenda in primis prolixus eſt. Alii Baptiſmi figuratam in V. T. mentionem fieri volunt. Additur tertia opinio, redargui Nicodemum, quod nunquam ſenſerit motus S. Spiritûs.

Nicodemus, ut ut omni omninò ſtudiô à Chriſto inſtitutus, parùm tamen juvatur hâc ipsâ doctrinâ, quippe plenus etiamnunc incredulitatis. hinc *c. 9.* repetitio illius πῶς, fidei longè adverſiſſimi: cum ipſum τοῦ ὅτι ſcientia ſaturare debuiſſet, omiſſa quæſtione de τῷ πῶς vel τῷ διότι quem in ſenſum ſupra ad *c.* 4. nonulla diximius. Non poteſt verò non ægerrimè hoc ferre Jeſus Chriſtus. Jam igitur à διδασκαλία progreditur *c.* 10. ad ἐπίπληξιν, exprobrans Nicodemo ſummam animi ἀῤῥωστίαν cœcitatemque Σὺ εἶ, ait, ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις; Parùm concordes h. l. ſunt Interpretes, docturi, quid cauſæ Chriſto fuerit, ignorantiam Nicodemo indecentem tribuendi. Quorſum Anonymus apud Sandium inclinet, antea monuimus. at probatò, ἐνσαρκώσεως neceſſitatem Nicodemo nequaquam à Chriſto fuiſſe propoſitam (quod factum *ad c.* 5.), malè ſtatuetur ejus ignoratio in Nicodemo reprehenſa. proin videndum, quid alii ſpecioſiùs hariolentur. Scilicet, non apud gentes tantùm profanas uſurpatum antiquitus fuit, ut, qui initiari vellent, priùs totô corpore obluerentur, ceu obſervat illuſtris. *Grotius ad*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

*Matth.*28.19,*nec non* Selden. *lib.*1.*de Synedr.p.*29.*& in lib.de Succeſ.ad leg. Ebr, in bona defunct. cap.* 26.*p.*199.*ed. Lugd.Bat.anno* 1638. Sed Judæi quoq; habuere jam tũ olim, præter המילה *circumciſionem*, & הקרבן *oblationem ſeu ſacrificium*, & tertium initationis Sacramentum, nemqe המבילה id eſt, *Baptiſmum.* quà in re exponenda ſolers inprimis eſt Joannes *Seldenus* tùm *in lib de Succeſſ.cit.cap.*26.*tùm in lib.*II.*de Jure Nat. & Gent.cap.*2.*p.*138.*edit.Argentor.& lib.*I.*Synedr.cap.*3. unde plurima huc transferri poſſent; ſi id ageremus. Breviter ita res habet: Jam inde *à* tempore promulgati Decalogi ad montem Sinai (quam ſententiam II.cc. Seldenus amplectitur) Baptismus Ebræis in uſu fuit, in ipſis quidem Ebræis ſemel, triduô ſcil. ante legislationem (juxta Dei imperium *Exod.*XIX,10.) peractus, repetitus verò in ſingulis proſelytis juſtitiæ, quos vocant: vel minimùm (quomodo *Guil. Schickardus de Jure Regio Hebræor.c.*5.*theor.*17.*p.*127.*& Majerus in Philol.S.P.*I.*pag.*91. ſtatuunt, vix tamen inſtructi idoneis teſtibus) inſtitutus eſt *à* Judæis baptismus, ex quo ipſos inter & Samaritanos diſſenſiones ortæ, additusq; proſelytorum circumciſioni, ut eſſet, quô *à* Samaritanorum proſelytis ſuos diſcernerent. nam quod nonnullis creditum, poſt Chriſtum demum, Chriſti exemplô apud Judæos invaluiſſe hunc ritum, planè improbabile videtur *Seldeno de Synedr. lib.*I.*cap.*3.*pag.*40. Neque verò ſolùm eis baptiſmum in uſu fuiſſe comperio, ſed ipſum etiam regenerationis nomen. Quemadmodùm enim in civili jure ingenuitate donati pro regeneratis habentur; id eſt, pro reſtitutis natalibus priſtinis (vid. *Novell.* XVIII. *c.*1.LXXVIII.*cap.*1.*&* 5.*& l.*2.*ff.de natalib.reſtit.*) ita (oſtendente *id Seldenô de ſucceſſ. l.c.p.* 191.*& lib.*II.*de Jure Nat.& Gent.c.*4.*p.*158. ex Digeſtis Talmudicis & aliunde) proſelytus, ex quo fit proſelytus, apud Judæos habetur velut infans, qui ex nova aliqua matre re-

cens

cens naſcitur: utCabaliſtis quoque animam in paganiſmo acceptam amittere, novæq; è cœlo particeps fieri putetur si tamen rectè hoc poſtremum auguratur *Seldenus de J.N.& G.lib.2.cap.4.p.159.f.&c.* Juſtè igitur Chriſtus ob hæc talia (ſi quidem vera) increpuerit Nicodemum: *nam omninò deducit* (ut doctiſſimi Dn. Reinharti, Profesſoris Altdorfin', verbis utar è Monitis miſcellan. de Evangel. peric. ad Feſtum Trinit.§.4.) *Magiſtrum Iſraelis tam longa ſpiritualis regenerationis oblivio; cum talem à quovis proſelytorum baptiſmo vulgò ſibi Judæi polliciti ſint.* Fieri tamen poteſt, ut aliquibus non arrideat ejusmodi interpretatio: quô nomine veſtigandum, annon aliter quoq; id declarare liceat. Et licet ſanè. Quid enim? ſi dixeris, Nicodemo, Doctori Moſis atq; Prophetarum, vitio verti, quod futuræ ſub novi fœderis tempora per baptiſmum regenerationis in ipſo etiam V.T ſic ſatis clarè expreſſa veſtigia ipſe nunquam deprehendiſſet? Siſtit huc facientia *Nicolaus de Lira* ad h.l. *Sed poſſet aliquis dicere*, inquit, *quod non erat mirum, ſi alia ignorabat: quia non pertinebat ad vetus teſtamentum, in quo erat inſtructus. Dicendum quod in lege Moyſis figurativè continebatur baptiſmus, ſecundùm quod dicit Apoſtolus,1.Cor.X. Omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari* (vid.tamen in h.l. peculiares meditationes *Seldeni lib. 1.de Synedr. cap.3.*): *quia in utroq; fuit baptiſmus figuratus. Legis autem doctores debebant ſcire figuras ejus, licet ad hoc non teneretur vulgus. Item in Prophetis, quos frequenter legerat, exprimitur baptiſmus: Ezech.36. Et effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris &c. item Zachar.13. In die illa erit fons patens domui David & habitantibus Hieruſalem in ablutionem peccatoris, & menſtruatæ.* Alia id genus legas in *Chryſoſt.homil.25. in* Joh.*fol. m.44.col. a.* ac alibi. Quod ſi neque iſtud ad palatum fuerit, fortè idem planum fiet, modò τὸ γινώσκειν exponas

per ſentire, fühlen/ empfinden: tum enim, niſi fallor, hic eſſe ſenſus verborum Chriſti poterit: Tu es Magiſter Iſraelis, & non ſentis in te (empfindeſt nicht in dir) motus S. Spiritûs credentium corda regenerantis, idq; non tantùm per baptiſmum inde ab hoc tempore, quô ego cum Patre meo ac Spiritu S. Joanni illum exequendum dedi, ſed etiam per circumciſionem ſub veteri fœdere. O perverſitatem! Siccine tu doces? & doctrinæ tamen fructus ne in ipſo te quidem perſentiſcis? Solum tibi modum regenerationis antea minùs exploratum credebam, & hinc dubitationem manare. Jam cum ſimile de vento attulerim, docuerimque eô ipsô, effectu rei cognitô, non eſſe locum ambigendi de ipsâ re, utut modus operationis lateat, & tu nihilominus quærere pergas: Quomodo hæc poſſunt fieri? non poſſum, quin ſtatuam, ne ipſum quidem regenerationis effectum te in corde unquam tuo expertum eſſe. quod ſanè vehementer culpandum in te, Doctore Iſraelis. Sed verò ut in poſtremum hâc de re certus ſis, credas oportet, neq; enim ſufficit Spiritum S. ex parte ſui ad regenerationem paratum eſſe: fidem ex parte tui accedere neceſſum eſt. Quamcunq; tandem eligas ex his Interpretationibus, habes idoneam arguendi Nicodemum cauſam Bezam hîc omninò ſiluiſſe miror.

Ad comma undec. duodec. &c. ad fin.

Summarium.

Nexus inprimis docetur. in hoc enim cardo rei verſatur hôc locô. Loquitur Chriſtus de futuro ſuo in cælos adſcenſu & per hunc probat, ſe è cælis veniſſe. Quid ſibi velit plurale: οἴδαμεν &c. Quo referenda τὰ ἐπίγεια καὶ τὰ ἐπουράνια c. 12. Nodi c. 13, maximam partem ſolvi poſſunt, ſi attendatur nexus hîc traditus

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

traditus. quô nomine non opus prolixitate. Sociniani fingunt hîc novum Christi adſcenſum in cœlos. Falſo. De ſerpente. Concluſio.

Nexus hîc longè præ ceteris difficilis eſt, atque hinc cura Interpretum in eodem ſolicitè oſtendendo. Nobis Servator, objurgatione finitâ, rationes videtur reddere, cur iis, quæ ipſe loquatur de rebus divinis, ſi vel maximè illa rationi minùs conſentanea appareant, fides habenda ſit: quarum prima deſumitur â conditione fidem hîc rebuirentis, altera â fidei effectu. *Conditio fidem hîc requirentis* eluceſcit (1.) ex teſtimonii, quod ipſe rebus à ſe traditis perhibet, habitudine, quod nempe ſit ſcientis & videntis teſtimonium, *v.* 11. cui ſubjicitur querela, ejusmodi teſtimonium non accipi, *v. eod.* additô (velut ἐν παρενθέσει) fonte iſtius rei, *v.* 12. (2) ex origine cœleſti Doctrinæ, quæ illius teſtimoniô ornatur. Dixerat quidem Nicodemus *v.* 2. ſcire ſe ac reliquos Phariſæos, Chriſtum cum doctrina ſua veniſſe à Deo: at negat ſanè, quod dixerat, τὶ πῶς deinde ingeminans. Hoc igitur jam probaturus Servator, tali, ſi in formam redigas, *v.* 13. & 14. argumento utitur:

> Quicunque non deſcendit à Deo, ille nec adſcendet ad Deum,
>
> At Ego adſcendam ad Deum,
>
> E. deſcendi quoque à Deo, & per conſequens doctrina mea non eſt terrena, ſed cœleſtis, ideoque fide digna.

Major eſt *v.* 13. Min. *v.* 13. & 14. Chriſti ſententia hæc eſt: ei, qui à Deo (nam Cœlô ipſū nonnunquam Deū denotari, obſervavimus ad fin. *c.* 3.) non deſcenderit, id eſt, miſſus ſit, ſeu qui in Dei nomine haut venerit ad docendum homines, nequaquam à Deo conceſſum iri eam poteſtatem, ut, modô relictô, ad Deum ſeſe in cœlum conferat. Se autem, etſi

etſi dum hoc loquatur, jam tum in cœlo ſit, propter unionem ſcil. perſonalem, meditari talem in cœlos adſcenſum, & reipsâ etiam brevi adſcenſurum: ac vel hinc Nicodemum cum cæteris Judæis, ut jam nolint verbis ſuis fidem habere, aliquando intellecturum, non niſi ê cœlo ſe habere doctrinam ſuam. *Fidei effectus* eſt vita æterna, *v.* 15. *&c. &c*

Jam breves notas adſpergemus.

Ad c. 11.

ὃ οἴδαμεν λαλοῦμεν) Chriſtus plurativum adhibet. Cur? *Chryſoſt. hom.* 25. *in* Joh. *fol.* 44. *b*, vel de Patre & Se, vel de Se ſolo id dicere exiſtumat. In poſtremo adſtipulantur Sociniani. Sed hoc inſolens Scripturis, *V. Glaſſ. Philol. p.* 659. *&c.* Alii Chriſtum & Johannem Baptiſtam, vel Chriſtum & Prophetas intelligi putant. *V. Calvin. Bez. & Piſc. in h. l.* Rectius *Gloßa Ordin. in h. l. Gloß. Phil.* S. *p.* 662. *Tarnov. in h. l. p.* 270. & alii de tribus perſonis Trinitatis juxta locum 1. *Joh V*, 7. exponunt. *Hæc autem dicit*, ait Chryſoſt. l. c. *ut pro illius imbecillitate ad inferiora deſcentens orationem ſuam magis credibilem faciat. Ideo inquit: Quod ſcimus loquimur: & quod vidimus teſtamur. Siquidem cum apud nos ſenſus viſûs certisſimus ſit, cum perſvadere quid volumus, ita loqui ſolemus, non audiſſe nos, ſed vidiſſe. Ideo Chriſtus more hominum loquens ſibi fidem conciliat.*

Τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε) Non accipientes teſtimonium ſunt præter Nicodemum alii Judæi. res clara.

Ad c. 12.

Duplicem videntur ſenſum admittere verba hujus commatis. Dici poteſt, eſſe hîc occupationem ſubjectam clauſulæ præcedentis inciſi, hunc in modum: Vos non recipi-

tis

tis teſtimonium meum de rebus cœleſtibus. Et quid mirum? Si ante hac vobis terrena dixi, & vos non credidiſtis mihi, quomodo jam nũc cœleſtia proponenti credetis? Huc fecerit, quod Bezæ notatum, in uno exemplari pro πιστεύετε *creditis*, legi ἐπιστεύσατε, *credidiſtis*. quanquam nec opus iſtô tempore hâc in re. *Conf. Gloß. Ordin. ad h. l.* Sed & aliter interpretari licet. vix enim aliquid obſtat, quò minùs cum plurimis Interpretibus Chriſto hoc adferenti, ſimile, quod de Vento propoſuerat, in animo fuiſſe, idque terrenorum nomine ipſi venire, exiſtumemus. *V. Lira ad h. l. Chemnit, in Harm. p. 241. Brent. homil. 27. in* Joh. *p.* 183. *alii*

Ad c. 13.

Hoc comma inprimis nodos habet. Teſtis ejus rei varietas explicationem adhiberi ad h. l. ſolitarum. Niſi autem fallor, omnia plana erunt, modò analyſin paulò antè â nobis ſuppeditatam attenderis. liberi enim â ſcrupulis plerisq; tum erimus, quos hîc innumeros vuglò Interpretes pariunt. quâ quidẽ de cauſa nihil nunc adjicimus, alias non neſcii, ſi exanimandis aliter ſtatuentium opinionibus hîcin hærere luberet, illuſtre in præſens ac ſpatioſum commentandi argumentum obſerri. Sapienti ſat. Socinianorũ nonulli, ne hæc verba ipſorum in Chriſtum blaſphemiis obſint, novum fidei caput excogitant, ſcilicet adſcenſum Chriſti in cœlum, antequam munus docendi aggrederetur. Sed parùm iis in hoc loco præſidii, imò nihil, ſi juxta illa, quæ ſupra in analyſi diximus, interpreteris. Et ſanè adſcenſus iſte Socinianorum non eſt, niſi ſomnium. *Quo minùs eum credere vel poſſimus vel debeamus*, ait rectiſſimè benigniſſimus quondam Hoſpes & Præceptor meus in Academia Altdorfina, Vir excellentiſſimus, *Dn.* Joh. *Conr. Dürrius in Chriſtianismi per hypoth. & dogmata Socin. everſione p.* 93.

p.93.f.&c. prohibemur religione erga Scripturam S. ducti, quæ iſtius in cœlum raptûs vel aſſumptionis factæ poſt acceptum baptiſmum & tempore jejunii quadrageſimalis (hoc enim tempus plerique Monarchiani definiunt) nullibi ac ne tum quidem mentionem facit, cum vel maximè locus & occaſio ejus tradendæ ferret, & alia minoris haut paulò momenti recenſerentur &c. Addatur omnino *Hoornbeek in Socinism. Confut. T. II. lib. I. c. 3. Gegorius Enjedinus in Explicat. Loc. V. & N. T. p.* 198. (edit. nuperæ Belg. in quarto) â Fevvrbornio & aliis confutatus ipſe non adſentitur huic ſodalium ſuorum fabulæ. ſiſtit enim aliam hujus loci interpretationem. Legatur ipſe Enjedinus. Plura de hoc verſu deſideranti ſubminiſtrabunt paſſim plura Interpretes. *V. Auguſt. Chryſoſt. Gloſſam. Ordin. Lir. Brent. Calv. Bez. Hunn. Bulling. Chemnit. Tarnov. Glaſſ. Phil. S. p.* 679. *f. &c. Sand. p.* 194. & alios in h. l.

Ad c. 14.

Serpenti æneo, cujus hîc Chriſtus mentionem injicit, integram exercitationem impendit Joannes *Buxtorfius* Ebræarum rerum indagator longè felicisſimus. Eſt autem hæc ſexta illarum, quæ junctim Baſileæ anno 1659. emiſſæ ſunt. De Ophitis hæreticis, his Chriſti vocibus ad tutandum ſerpentis, quem venerabantur, cultum abuſis, vid. *Sandius in Addend. ad Interpret. parad. p.* 408.

Super eſt comma quintum decimum. Sed ad illud non eſt quod moneamus. nam nec doctrinas diſſerere animum hâc vice induximus, nec omnia dare, quæ dari poterant, Locus & tempus minuta ſuaſere. His igitur notis. Lector, contentus eſto. doctiores doctiora ſuppeditabunt, benivoleque, ſi lapſi ſumus (labi facilimum) ignoſcent.

Rever-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

Revertamur ad SERENISSIMUM noſtrum PRINCIPEM, quem in exordio ſcriptiunculæ adire auſi ſumus, NATALEM hodie quadrageſimum feliciſſimis auſpiciis celebrantem.

Audivimus CHRISTUM. Renaſcier natos
Vult Ille. ne naſci ſit ingredi mortem.
Renatus, es PRINCEPS. id unicum vitæ
Perennis omen: unicum id tui gaudent.
Es Burevvini, es Anthyri, es Pribislai,
Regum Ducumq; floridisſimum germen.
Sed illa penſi non habes. Tibi cœlum
Cœli feracem Spiritum dedit Patrem.
Iſtô nihil melius Patre eſt: coruſcantes
Averum imagines, imago divina
Si deſit, haut proſunt. Tuum decus puris
Partum eſt in undis. Gratulamur hanc ſortem,
Bonis lubido queîs vocabulis ſurgit
Celebrare NATALEM DEO ſati HEROIS
Hodie reverſum. Chriſtianus es, PRINCEPS.
Hæc ſumma fortunæ, negata non paucis
Æqualibus Tui. Hinc caterva virtutum.
Magni ambientium Ducis thronum excelſum:
Hinc orbe claudi neſcium ſuô pectus.
Hinc alta ſpirans, ac in intimam veræ
Communionem pervenire doctrinæ
Sapientiæq; totus expetens ardor.
Non molior laudes: nec eſt opus verſu
Mox deſiturô. Laudis omne fert punctum,
Laudanda qui præſtat, tacentibus quamvis
Præconibus laudum. Ipſa facta Te laudant,
Generoſe Dux, amor ſalusq; terrarum.

Nos

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347

Nos interim adfectu, prece, atq; devotô
veneramur hæc cultu. Clientium grata
Sic poſtulant ſtudia: jubet dies omni
Nunc Vandalæ feſtus ſacerq; telluri.
Vivas TUIS, PRINCEPS. TUI TIBI *vivant.*
Virtute vivat eminens inexhauſtâ
CONJUNX, *voluptas* CAROLUS *omnium vivat.*
Et FILIÆ *vivant Duce inclytô dignæ.*
Vivatis, ut mori ſit ingredi vitam.
Sic vita vivetur beata. VIVATIS.

Κυρίῳ τῷ ὑψίστῳ, ἐν ᾧ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα,
καὶ ἐσμέν, ἡ δόξα.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-240 4° 1347